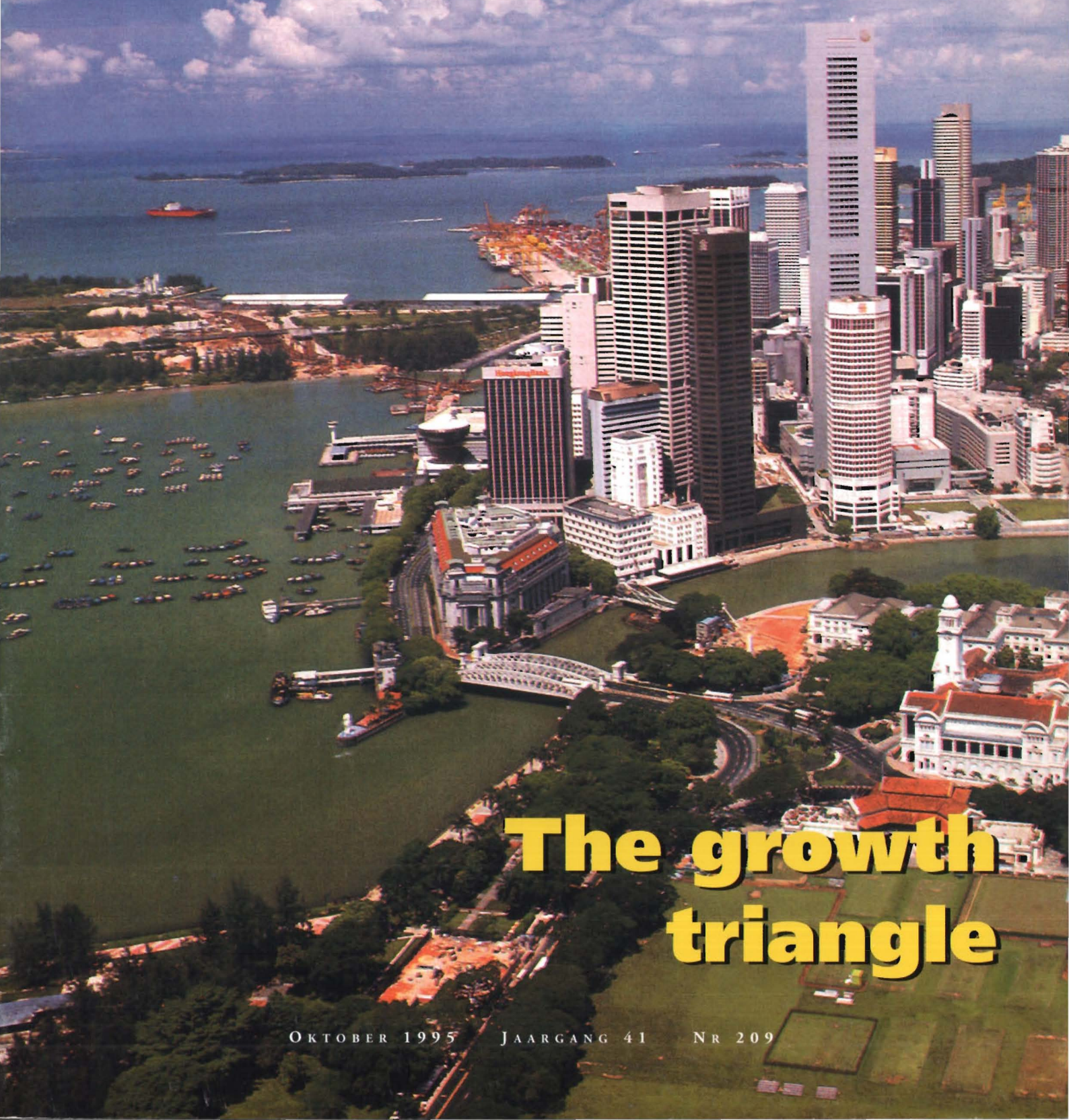

ROSTRA

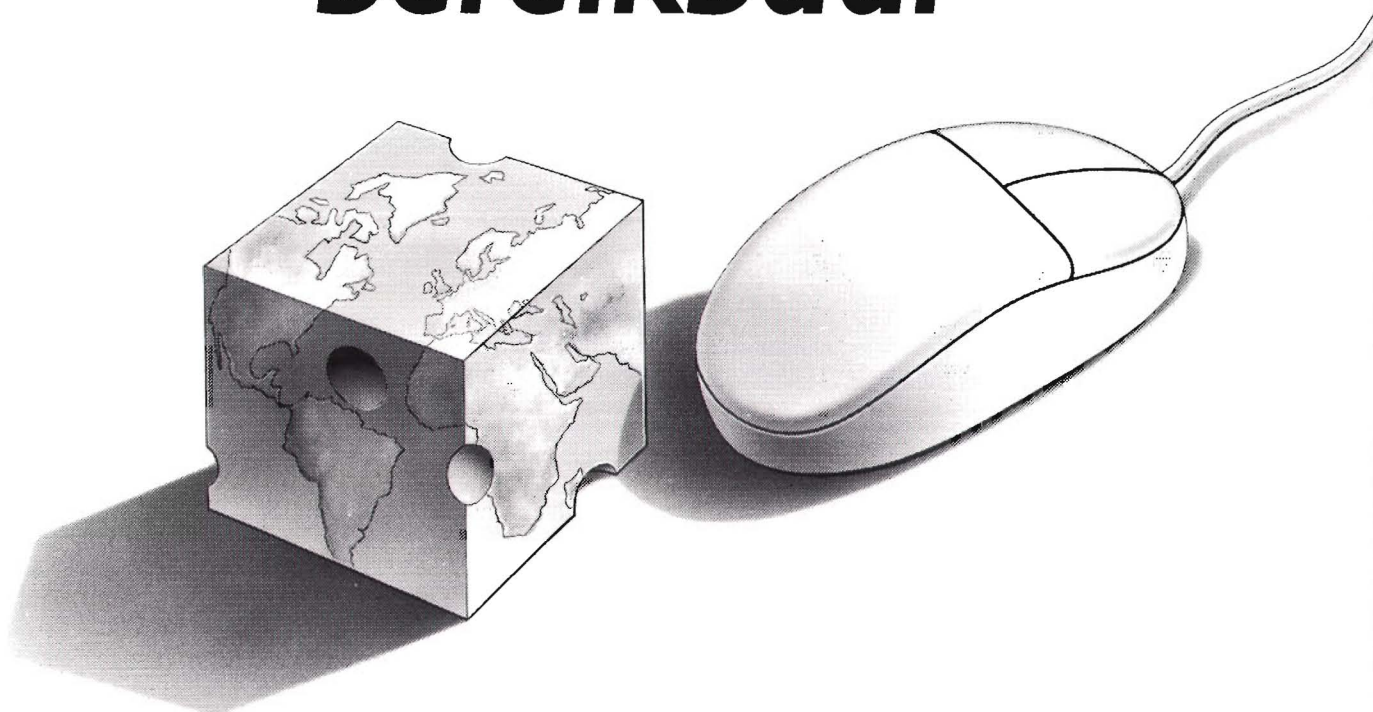
ECONOMICA

**The growth
triangle**

THE WILL TO LEAD IN A WORLD OF CHANGE

Unilever Internationale Stages *Nu ook per muis bereikbaar*

Kijk op Internet

Studeer je uiterlijk medio 1997 af en wil je meer informatie
of een inschrijfformulier:

kijk op Internet: <http://www.unilever.com/uniguide/int-stage>

Of bel Unilever, afdeling Management Development: 010 - 2174261.

INSCHRIJVEN TOT 27 OKTOBER 1995 VOOR EEN STAGE IN 1996

Unilever

Inhoud

Redactioneel

DE DAGEN WORDEN WEER KORTER EN de blaadjes vallen bijna weer van de bomen: kortom het is weer tijd voor de eerste Rostra van het nieuwe collegejaar. Na een jaar vol thema's (geschiedenis, opkomende markten, Duitsland en kunst) nu eindelijk weer eens een nummer met van alles door elkaar. Nederland is een kleine en open economie, dus het buitenland is en blijft belangrijk, daarom in dit nummer een verslag van de CHAIN-reis, het Rusland van nu en een nieuw Zuid-Afrika. Verder een artikel over een econoom, John Kenneth Galbraith, die boeken over de wetenschap schrijft als ware het doktersromannetjes. Zijn boeken zijn echter ook nog eens humoristisch. Het becommentariëren van Prinsjesdag en de Miljoenennota laat Rostra graag over aan de dagbladen en de forumleden. In plaats daarvan heeft de redactie ervoor gekozen om de onlangs verschenen nota over het technologiebeleid van minister Wijers aan een kritisch onderzoek te onderwerpen. Terug van weg geweest is de rubriek *Facnieuws*, maar dan wel in een iets andere vorm. Het is nu een krantachtige rubriek met ditjes en weetjes en de agenda van de faculteit & alles daaromheen.

In deze donker wordende tijden zal menigeen weer regelmatig voor de buis met bewegende beelden zitten. Deze winter zal een zapbediening daarbij onontbeerlijk zijn; volgens een ingewijdene zal het aantal reclameblokken toenemen in het kwadraat van het aantal nieuwe TV-zenders. Meer hierover in het stuk *De strijd om de kijkers*. In het volgende nummer zal Rostra wederom aandacht besteden aan de media. De *Facts & Figures* in dit nummer toont een andere kant van de nieuwe decaan van de FEE en met ingang van dit nummer heeft Rostra zijn eigen strip *C.V. de Jager*.

Rest ons een ieder veel leesplezier te wensen met deze Rostra op de bank voor de open haard in deze barre tijden. (R.S.)

4

Leren onderweg

Marktonderzoek onderweg

R. Schöndorff

10

Malaysia: Gateway to Asia

Search 1996

14

Vergeeten en omstreden

Het economisch denken van John Kenneth Galbraith

Olav Velthuis

16

De strijd om de kijkers

drs D.H.A. Koenen

19

Het Detroit van Nederland komt in Born (L)

Edwin Peek

20

Van Perestrojka naar katastrojka

R. Knaack

28

Kennis in beweging

P. Kraan

9

Facts & Figures

Robert Maes

11

Bibliïfo

Hans Lingeman

25

Studeren in het buitenland

P.J. Willems

26

Fac-nieuws

35

Roetersstraat 11

Hans Lingeman

Leren onderweg

Marktonderzoek in China

R. Schöndorff

Eind april vertrok een groep FEE-ers onder de naam CHAIN '95 (China Amsterdam INteraction) naar Hong Kong voor een studiereis van zeven weken door China. Gedurende deze reis werden vele stenen omgekeerd, deuren ingetrapt, hypothesen verworpen en opzienbarende conclusies getrokken. Hier volgt het verslag van een ooggetuige.

Het onderzoeksproject richtte zich op distributie en infrastructuur in Oostelijk China: Shanghai, enkele steden in de provincie Shandong, en tenslotte Peking. De problemen die 'boomende' provincies - waaronder Shandong - hebben met hun infrastructuur, zijn bekend. Waar de lokale economie vaak met 20 tot 30% per jaar groeit, kunnen wegen, havens en telecommunicatie het tempo niet bijhouden. Nederland, met een reputatie op het gebied van weg- en waterbouw, ruikt zijn kansen. Handelsdelegaties (Andriessen, Kok, Jorritsma) hebben de weg naar China gevonden.

De voorbereidingen

Ruim anderhalfjaar geleden is CHAIN onder auspiciën van de toenmalige EEFA de voorbereiding gestart: het formuleren van het reisdoel, het interesseren van bedrijven om marktonderzoek te laten doen, het selecteren van studenten, het organiseren van de reis en van bezoeken aan bedrijven en instellingen in plaatsen die in China zullen worden bezocht. De leerstoelgroep Marktbeleid en Marktonderzoek en de Stichting Leerstoel Marktbeleid en Marktonderzoek zijn aangezocht om de inhoudelijke begeleiding van het onderzoek te verzorgen.

Medio november '94 worden de deelnemers geselecteerd door middel van officiële sollicitaties, waarna de binnengehaalde opdrachten aan de onderzoekers moeten worden toegevoerd. De eerste maanden van '95 zijn gevuld met het formuleren van de onderzoeksopzet, het opstellen van onderzoeksvragen en het verzamelen van de in ons land aanwezige informatie. De deelnemers beginnen met het leggen van contacten met bedrijven in Nederland en in China om nadere informatie te verkrijgen. De fax maakt overuren.

Tegelijkertijd volgt de groep een cursus Chinese taal en cultuur, colleges over Moderne Aziatische economieën, afgewisseld met lezingen van deskundigen over onder andere China's voedselsituatie, over omgangsvormen, over het politieke systeem, over wat er 'na Deng' verwacht mag worden.

De onderzoeksoopdrachten

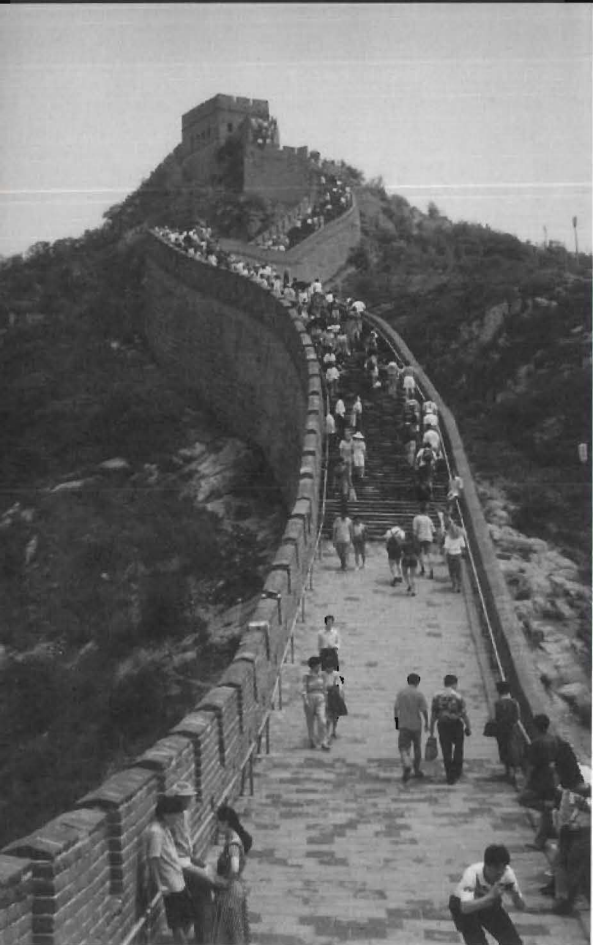
Vierentwintig studenten, vergezeld van vier begeleiders plus een vaste tolk aangevuld met tolken ter plekke hebben gewerkt aan een dertiental onderzoeksprojecten. KPMG en ABN Amro laten een onderzoek doen naar de factoren die buitenlandse directe investeringen in China tot een succes kunnen maken, de Rabobank Hong Kong wil graag weten welke kansen er in Oost-China liggen voor Nederlandse bedrijven, Ballast Nedam is geïnteresseerd in weg- en waterbouwprojecten, de provincie Noord-Holland wil de laatste informatie ontvangen inzake de ontwikkeling van zee- en luchthavens in de tussen Shanghai en Beijing gelegen provincie Shandong, Bols laat nagaan welke likeuren in de

'Wanneer gaat gebruik maken over in misbruik maken?'

smaak vallen bij de Chinese consument, Hiljo wil weten hoe je in China onze beroemde snijbloemen kunt slijten, Philips laat uitzoeken hoe de invoerstromen verlegd zullen worden mocht China lid worden van de World Trade Organization (WTO). De lijst is compleet met Tillinghast verzekeringen, M&S mode en het Asian Development Centre. In totaal gaat het om een budget van bijna drie ton.

Guanxi

Vanzelfsprekend word je in een land met een zo van de onze verschillende cultuur geconfronteerd met heel bijzondere zaken. Een van de opvallende fenomenen waar je in China onvermijdelijk tegenaan loopt is guanxi. Wie iets voor elkaar wil krijgen kan niet om guanxi heen. Of je de juiste importeur voor je tulpebollen wilt vinden of de beste partner om samen een bedrijf op te zetten, steeds vind je guanxi op je pad. Iemand heeft veel guanxi als hij via zijn relaties - of in wat moderner jargon, relatiernetwerk - veel dingen

(foto: Pien Smeets)

voor elkaar kan krijgen. In de Nederlandse samenleving is het handig om een goed netwerk op te bouwen, in China is het van vitaal belang.

Guanxi grijpt terug op het Confucianisme. Dit is een Oosterse ideologie die veel betekenis toekent aan de zorg voor elkaar binnen de sterk hiërarchisch ingerichte familie, de eigen groep. Vanouds wordt China 'governed by men, not by law'. Hoger geplaatsten maken de dienst uit en er zijn nauwelijks wetten die het individu tegen hun willekeur beschermen. Vandaar dat men zijn veiligheid en zekerheid zoekt binnen de eigen groep. Daarbij is iedereen voortdurend bezig de eigen positie binnen het netwerk te bevestigen en liefst te versterken. Wie geen deel uitmaakt van de groep of het netwerk en dus buitenstaander is, blijft buiten staan tot hij voldoende vertrouwen heeft weten te winnen. Dat kan een zeer langdurig proces zijn. Lange gesprekken, een etentje, een geschenk(je). Het wederzijdse vertrouwen wordt langzaam opgebouwd. Zakenlieden die in China snel willen scoren, komen meestal van een koude kermis thuis.

In een economie die al jarenlang met gemiddeld zo'n 13% groeit heeft men steeds minder tijd voor de geijkte plichtplegingen. Waarom niet meteen het chequeboek trekken? Ik heb veel guanxi en kan voor jou allerlei deuren openen en daarmee procedures versnellen. Dat is iets waard. Respect, aanzien of een wederdienst bijvoorbeeld, maar waarom niet gewoon cash? Wie, gebruik makend van zijn netwerk, dingen voor elkaar

kan krijgen die anders heel lang duren of zelfs onmogelijk zouden zijn, laat zich daarvoor betalen. Hij stelt zijn netwerk ter beschikking. Dit kun je zien als een soort dienstverlening waarvoor een commissie wordt gerekend. Maar daarbij is het een interessante vraag wanneer je bij dergelijke betalingen van corruptie moet spreken. Wanneer gaat 'betalen voor guanxi' over in omkoping?

Deze vraag is in het China van vandaag meer dan een studeerkamerprobleempje. De strijd

om de opvolging van Deng Xiaoping is in alle hevigheid losgebroken. Daarbij lezen we opvallend veel over corruptieschandalen die boven water komen. Er worden in Peking zelfs congressen aan gewijd. De gedoodverfde opvolger van Deng, president Jiang Zemin is zich aan het profileren door de corruptie hard aan te pakken. Jiang, één van de meer conservatieve figuren binnen de Chinese politiek, is een stuk minder gecharmeerd van de wondere werking van het marktmechanisme dan Deng, die destijds het startsein voor China's ontwakken heeft gegeven. De grote 'ontdenging' (feidenghua) is in volle gang. Jiang is bezig de hervormingen af te remmen of zelfs stil te zetten. Daarbij richt hij zich op - in zijn ogen - één van de uitwassen van het Chinese gangsterkapitalisme: de corruptie.

Je kunt zeggen dat betalen voor guanxi geen omkoping hoeft te zijn. Zolang de betaling maar in een redelijke verhouding staat tot de

'De grote "ontdenging" is in volle gang'

geleverde dienst. Daarmee is tegelijk aangegeven dat de grens met corruptie flinterdun is, want wat is redelijk? Is een ton redelijk als het gaat om een opdracht van tien miljoen gulden? Het is vrij eenvoudig extreme gevallen van corruptie aan te wijzen. Iemand misbruikt bijvoorbeeld zijn positie om er persoonlijk beter van te worden. Dat kan een inkoper bij een particulier bedrijf zijn die zich smeergeld laat betalen of die een vakantie op Honduras laat verzorgen voordat hij tot zaken komt. Meestal zal het gaan om overheidsdienaren die hun publieke functie gebruiken om er persoonlijk beter van te worden. Een ambtenaar geeft een vergunning pas af aan een projectontwikkelaar nadat bij hem thuis een nieuwe keuken is geïnstalleerd. In een 'boomende' economie als die van China is dit aan de orde van de dag. Er wordt veel handel gedreven, er worden veel investerings-

projecten aangepakt terwijl er bovendien nog steeds een machtige bureaucratie aan de touwtjes trekt. In minder extreme gevallen blijft de grens vaag: wanneer gaat gebruik maken over in misbruik maken? Eén ding lijkt zeker: in China wordt momenteel de grens wat ruimer getrokken dan in Nederland benoorden de grote rivieren.

De betekenis van praktijkonderzoek

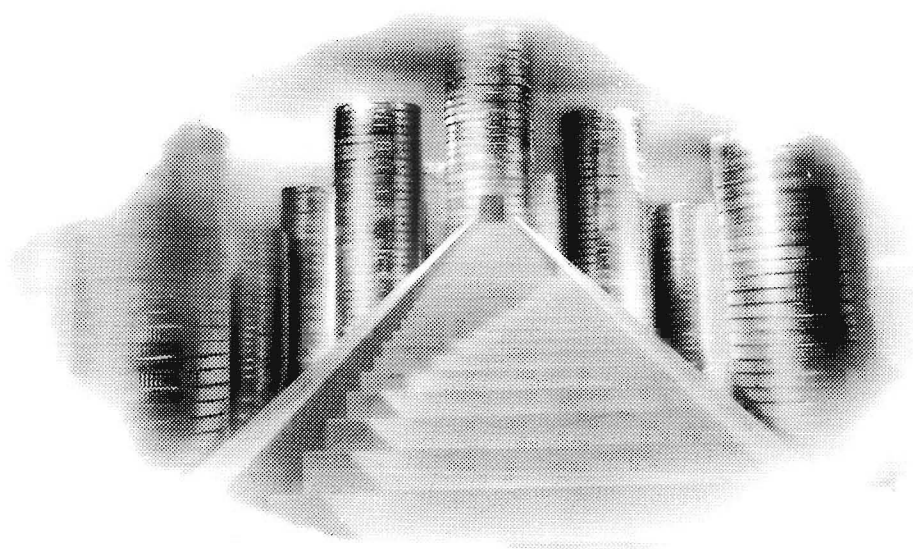
Een project als CHAIN '95 is zeker niet meer uniek. Het ritselt ervan aan de Nederlandse universiteiten. Aan de Roetersstraat zijn de EEFA en de MAA (Peru) nog niet terug, of er vertrekken alweer groepen naar Zuidoost-Azië (Search) of Zuidamerika (FAA). De betekenis van praktijkonderzoek - 'learning by doing' - kan niet snel worden overschat. Vanouds staat de economiestudie niet bekend om zijn praktische vorming. Sociaal-geografen gaan jaarlijks op veldwerk in de meest exotische gebieden, economiestudenten kwamen tot voor kort meestal niet veel verder dan de universiteitsbibliotheek. Dat is intussen dus anders geworden. Probleemgestuurd onderwijs staat alom in de belangstelling. Leren, niet door alleen boeken te lezen maar door zelf vraagstukken aan te pakken en op te lossen. Zo'n buitenlandproject is probleemgestuurd onderwijs bij uitstek.

Voor de deelnemers, stuk voor stuk in hun afstudeerfase, snijdt het mes aan meer dan twee kanten. De projectleiding doet een hoeveelheid sociale vaardigheden op waar ze de rest van hun carrière aardig mee vooruit kunnen. De deelnemers leren een praktisch probleem aan te pakken en daarover te rapporteren. Dit rapport wordt gepresenteerd aan de opdrachtgever en meestal vormt het ook nog de basis van een doctoraalscriptie. Tot slot worden de onderzoeksrapportages gebundeld in een boek. Het organiseren van of het deelnemen aan een dergelijk project staat niet alleen goed op je curriculum. Het verruimt je blik op de wereld.

CHAIN'95 (CHINA Amsterdam INTERaction) zit er weer bijna op. Het boek dat de onderzoeksrapporten samenvat wordt gedrukt. Op 28 september wordt het project afgerond met een symposium onder de titel Courting the dragon, a joint (ad)venture, georganiseerd door ABN AMRO, Hourhof Advocaten en KPMG.

Prof. dr. R. Schöndorff is ex-hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam. Hij is een van de begeleiders van CHAIN'95.

Bij ABN AMRO zit je als academicus bij de financiële top.

Een inspirerende omgeving als je tot grote hoogte wilt stijgen.

Academici met nieuwe ideeën, visies en initiatieven, die zijn afgestudeerd in een bedrijfskundige of economische richting, kunnen bij ABN AMRO tot grote hoogte stijgen. Tijdens je sollicitatie geef je aan bij welke divisie je je loopbaan wilt beginnen. Dan volg je onze Concern Kaderopleiding van ongeveer een jaar en daarna ga je werken in de richting van je keus.

Vooraf je persoonlijke kwaliteiten zijn van belang. ABN AMRO is op zoek naar de top. Je moet dus ambitieus zijn en doorzettingsvermogen tonen. Je moet zakelijk en onderne-

mend zijn, commercieel en analytisch. Je moet getoond hebben initiatieven te nemen en uitdagingen aan te gaan. Bovendien moet je goed zijn in het onderhouden van contacten en prima functioneren in een team.

Wil je meer weten, vraag dan de brochure aan bij ABN AMRO Bank N.V., de heer drs. J.R. de Groot (AS 1630), afdeling Recruitment Management Trainees, Postbus 283, 1000 EA Amsterdam.

ABN·AMRO *De bank*

Steun aan Fokker?

Douwe Douwes

Laatst hoorde ik een mooie anekdote over Fokker. Een toeleverancier had een onderdeel voor de cockpit van een nieuw type vliegtuig ontworpen. Het onderdeel was ongeveer zo groot als een flinke doos sigaren. Zo gauw de leverancier het onderdeel klaar had, nam hij contact op met de vliegtuigbouwer dat men het prototype kon komen halen. Twee dagen later verschenen twee functionarissen van Fokker. Ze vulden een aantal formulieren in en vertrokken weer. De dag daarop arriveerde een vrachtwagen met daarin een chauffeur en een rijder om het onderdeel naar Fokker te vervoeren. De eerder verschenen functionarissen waren volgens hun functie-omschrijving niet de aangewezen personen geweest om bestellingen te vervoeren.

Onlangs kreeg minister Wijers van economische zaken een overlevingsplan van datzelfde Fokker overhandigd, vergezeld van het verzoek een substantieel bedrag aan de Amsterdamse vliegtuigbouwer te fourneren.

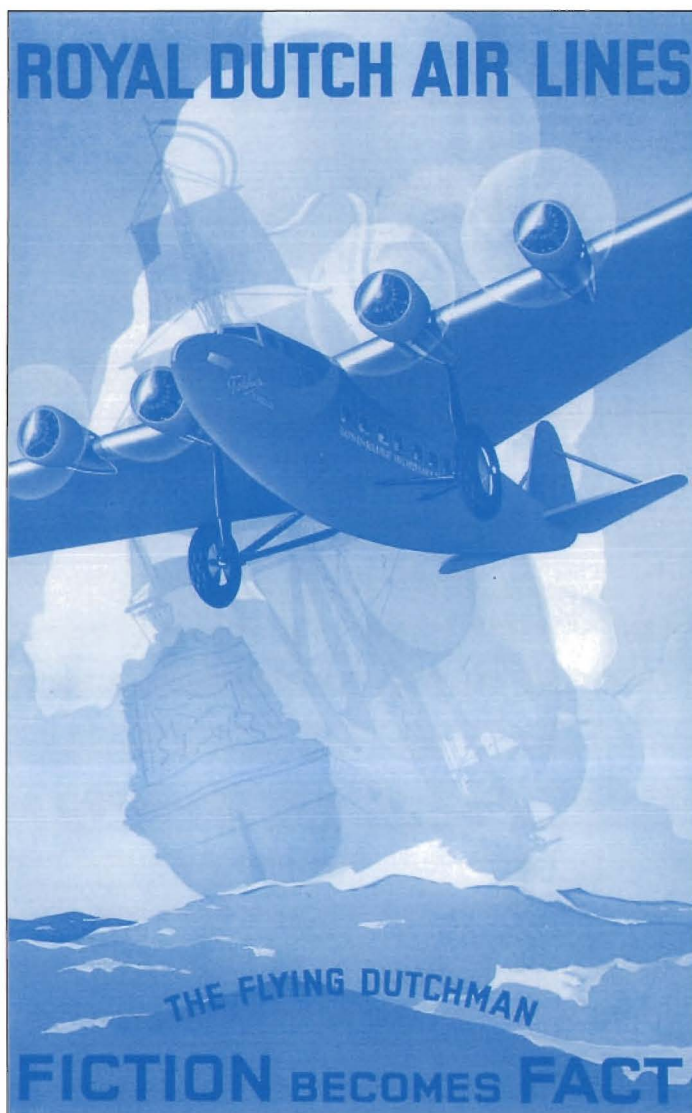
Dat het niet goed gaat met Fokker is natuurlijk genoegzaam bekend. De vraag die echter opkomt is waarom het bedrijf niet al lang ter ziele is. Het aantal werknemers is ten opzichte van 1990 bijna gehalveerd, veruit het grootste deel van de produktie staat in Woensdrecht kapitaal te binden, en de toestellen die wel verkocht worden gaan eruit tegen bodemprijzen. Een ander bedrijf zou al vele malen over de kop zijn gegaan. Waarom blijft de Nederlandse regering Fokker steunen?

Het antwoord dat meestal op deze vraag wordt gegeven is dat Fokker zo'n belangrijke plaats inneemt als centrum voor kennisvergaring. Vliegtuigbouw is een hoogtechnologische bedrijfstak en de spin-off voor de vaderlandse economie is van onschatbare waarde, volgens deze redenering. De regering is daarom gerechtigd er enorme hoeveelheden geld in te blijven pompen.

Er spelen echter nog andere overwegingen mee. Zo is Fokker, evenals zulke bedrijven als Shell, DAF en natuurlijk Philips, een nationaal symbool. Ook DAF werd niet aan zijn lot overgelaten toen het een jaar of drie geleden in acute betalingsproblemen terechtkwam. Hoewel geen van de betrokken beleidsmakers het zal erkennen, speelde deze overweging zeker mee in vorige besluiten Fokker te voorzien van overheidssteun.

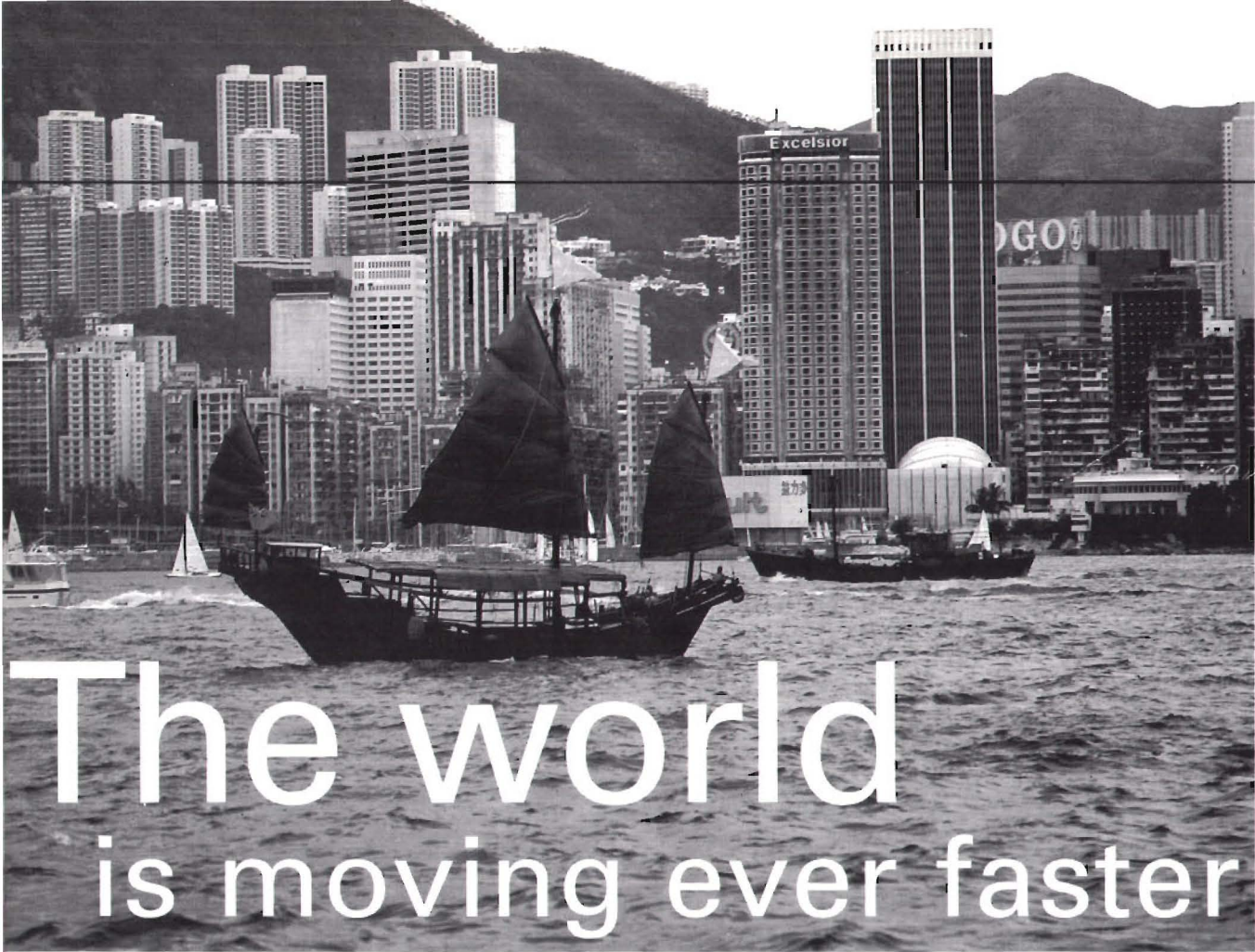
Een andere reden is dat de overheid al een aanzienlijk bedrag van Fokker te vorderen heeft, en naar dat geld kan fluiten mocht het bedrijf ter ziele gaan. Het is een belangrijk axioma in de financieringsleer dat geld dat je in een project stopst, er na verloop van tijd ook weer uit moet komen, met winst of rente. Als we er van uitgaan dat de politici ook met deze stelling bekend zijn, verwachten zij dus een herstel van Fokker in de afzienbare toekomst.

Wat de zaak natuurlijk nog gecompliceerder maakt, is het feit dat Fokker al enige jaren geen onafhankelijke onderneming meer is,

maar onderdeel van het Duitse Dasa, wat op haar beurt een dochter is van Daimler-Benz. Gelukkig voor Fokker heeft Dasa een deelneming in het Airbus-consortium en stromen via die weg nog wat deviezen richting Stuttgart, deviezen die gedeeltelijk worden gebruikt om Fokker kunstmatig in leven te houden. Ook Dasa echter moet de broekriem aanhalen en in dat geval zal het bij onze oosterburen moeilijk te verkopen zijn dat Fokker op de been wordt gehouden met hun zuurverdiende geld. De afspraak die minister Andriessen in de overeenkomst met Dasa op papier liet zetten, namelijk dat Fokker na de Duitse overname een leidende rol in de markt voor middelgrote vliegtuigen zou blijven spelen, zal vrijwel zeker niet door de Duitsers worden nagekomen.

Minister Wijers zal de komende tijd wanneer hem om steun wordt gevraagd niet meer een eisenpakket van destijds op tafel kunnen leggen. De vraag is gerechtigd of het nog wel te verantwoorden is steun aan Fokker te blijven geven als het bedrijf wordt ontmanteld tot een 'simpele' produktielijn waarvoor alle research in Duitsland wordt gedaan. Dit zou in ieder geval de basis onder het kenniscentrum-argument voor overheidssteun weghalen. Misschien wordt het tijd om de markt zijn werk te laten doen. *

The world is moving ever faster

By the year 2035, another five billion men, women and children will be sharing this planet. Some people view that prospect with grave concern. Here at Shell we concentrate on the challenges that change brings. The opportunity to meet the rising expectations of our global village.

It won't be easy. But then again, nothing worth doing ever is. That's why we look for exceptional young graduates to provide the answers. People with the courage to take the initiative, inspire others and so shape our future. Can you rise to the challenge of change management?

To help you find out, we run a number of schemes that provide a real insight into Shell:

- Shell Internationale Stages
- Shell Gourami

The international Business Course for all students

The deadline for applications is 16 October 1995. Get your application form now from your study association. Or call us on 070-377 1775.

Can you set the pace?

van een nieuwe dekaan

Foto: Joost Schuring

NAAM: Rik Maes
GEBOORTEDATUM / PLAATS: 7 mei 1951, Kortrijk (België)
BURGERLIJKE STAAT: Gehuwd; vader van een dochter van 17 (Pervent Barleaan)

VOOROPLEIDING / VORIGE FUNCTIES: Burgerlijk ingenieur computerwetenschappen; doctor in de toegepaste wetenschappen

HUIDIGE FUNCTIE: Sinds 1 september 1995 dekaan van FEE, hoogleeraar informatiesystemen sinds mensenheugenis
BIJNAAM: Geheim van mijn vrouw; op e-mail 'Maestro'
MEEST GELIEFDE IMAGO: Vriend van mijn dochter
MUZIKALE VOORKEUR: Lieder van Schubert (als Barbara Hendricks ze zingt), Cecilia Bartoli (als ze zelf zingt) Jacques Brel (La chanson des vieux amants!)

LIEVELINGSGERECHT: De visgerechten van Jan de Wit (De Trechter) en van Imko (Imko's), hersentjes (zoals mijn vrouw ze klaarmaakt), eiergecht met zurkel (van mijn moeder, helaas al 30 jaar niet meer gegeten)

FAVORIETE BOEK: *L'Amant* van Marguerite Duras (heb ik helaas nooit kunnen uitlezen)

FAVORIETE KUNSTENAAR: Mijn vrouw

DIERBAARSTE KUNSTWERK: Amazone van Herman Muis (staat, gelukkig, bij mij thuis)

FAVORIETE FILM: La belle sorcière (Jacques Rivette)

FAVORIETE TONIELSTUK: De Tramblijn die Verlangen Heeft (Zuidelijk Tuisland)

FAVORIETE DRAMA: Chassagne-Monvrauchtet dals ik iets te vieren heb), Chardonnay (altijd)

FAVORIETE KLEDING: Geen (in hemd betekissen)

HOBBIES / TIJDVERDRIJF: Beljarten, jeu de boules (met de vargroep, ik kan me niet herinneren dat ik ooit verloren heb)

WELKE KRANTEN / TIJDSCHRIFTEN LEEST U: Steeds minder (maar nog altijd teveel, vindt m'n dochter)

HOE BRINGT U UW VAKANTIE DOOR: Bij voorkeur met gezinnen in Italië, dit jaar onder andere surfend op Inghelst

GROOTSTE ERGENIS: Hollandse combinees à la Pronk

KAN ME WAKKER MAKEN VOOR: Ik slaap nu al maar 4 à 5 uurtjes per nacht

MOOISTE AVOND UIT: Mag ik nog iets voor mijzelf houden?

SLECHTSTE GEWOONTE: Alkool na middernacht nog steeds lekker vinden

BESTE EIGENSCHAP: Alkool 's ochtends vroeg verafschuwen

GROOTSTE ANGST: Mijzelf zo erg au sérieux nemen als vele anderen dat doen

GROOTSTE UITDAGING: Hollandse humor waarderen

LEUKSTE EIGENAARDIGHEID: Belg

WIE BEWONDERT U HET MEEST ALS MENS: Mijn oma (net 100 geworden) en Grace (omdat ze al 2 jaar met me wil samenwerken en het nog steeds leuk vindt)

HOE DENKT U OVER STUDENTEN: Ik wou dat ik er nog een was!

WAT IS UW MEEST GEBRUIKTE GRAP IN DE COLLEGEZAAL: Waarom ik ooit missionaris in Nederland ben geworden (vindt men vooral in België grappig)

FAVORIETE ECONOMIE: Druk Woedbruisen (als ik van hem kan winnen met beljarten)

WAT IS DE GROOTSTE MISVATTING ONDER ECONOMEN: Dat economie het belangrijkste is

WAT IS DE MEEST GANGBARE MISVATTING ONDER ECONOMEN: Dat economie belangrijk is

WAT IS UW MEEST GEKOESTERDE OPVATTING / OVERTUIGING: Dat mobiele oordelen meer slecht dan goed hebben gedaan

HOE LANG BLIJFT U HIER: Net zo lang als mijn oma

S
E
I
r
e
n
g
i
F

&

S

t

C

a

F

SEARCH 1996

Malaysia: Gateway to Asia

Ondernemend Nederland mag de boot niet missen

Succesverhalen uit de Zuidoost-Azië behoren tot de orde van de dag. De hegemonie op het gebied van de wereldhandel behoorde altijd bij het oude Europa, de Nieuwe Wereld en het dynamische Japan, maar de Tigers en Dragons laten die voormalige economische grootmeesters wat groeicijfers en dynamiek betreft ver achter zich. Jaarlijkse groeicijfers van het nationaal inkomen van meer dan 8% over de laatste jaren illustreren dit treffend. De groei

wordt mede gevoed door investeringen uit het eigen land, maar vooral vanuit andere landen in Azië zelf, het dichtbijgelegen Oceanië, Europa en Amerika.

Maleisië, Singapore en Indonesië vormen samen de groeidriehoek. Het Growth Triangle-concept biedt de mogelijkheid optimaal van de verschillende comparatieve voordelen gebruik te maken. Het reeds ver ontwikkelde Singapore kampt met een groot gebrek aan ruimte, waardoor verspreiding van economische activiteit over het aangrenzende Maleisië en de dichtbijgelegen Indonesische Riau-archipel steeds grotere

vormen aanneemt. Tevens maken het gemak van goedkope arbeidskrachten uit Indonesië en de reeds ontwikkelde Maleisische infrastructuur dit gebied zo dynamisch.

Deze dynamiek boezemt het Europese bedrijfsleven niet geheel ten onrechte angst in. Was dertig jaar geleden concurrentie vanuit deze regio ondenkbaar, vandaag is het realiteit. Die bedreiging echter vormt juist nieuwe mogelijkheden voor het Westerse bedrijfsleven. Met name vele Britse ondernemingen hebben zich in Maleisië gevestigd. Daarnaast oriënteren veel andere Europese bedrijven zich op deze markten.

Hoewel verschillende grote Nederlandse bedrijven in Maleisië actief zijn, is de Nederlandse inbreng tot op heden erg bescheiden geweest. Hierdoor worden zonder meer interessante kansen gemist, gezien de enorme toekomstmogelijkheden die Maleisië teza-

men met de burens Singapore en Indonesië op velerlei markten biedt. Die markten profileren zich op vooraanstaande Nederlandse bedrijfsactiviteiten zoals value added logistics.

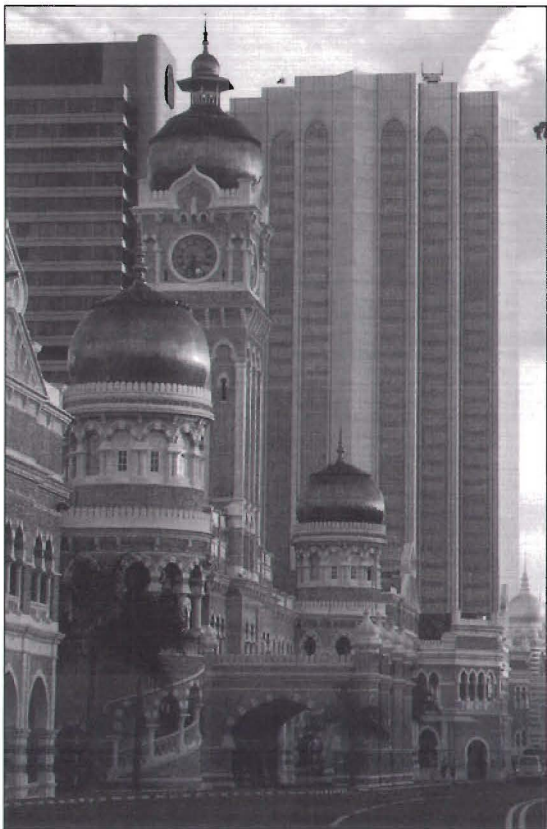
Maleisië ligt aan de drukst bevaren zeeweg ter wereld, de straat van Malakka, waardoor men ook wel spreekt van 'Malaysia, Gateway to Asia'. Naast het feit dat Singapore tot één van de grootste havens ter wereld wordt gerekend, wordt in Maleisië intensief gewerkt aan het verbeteren van zeehavens en toevoerwegen en de aanleg van nieuwe vliegvelden. Ook in de ontwikkelingen in de milieutechnologie waarvoor het draagvlak in Maleisië groeit en in de landbouwtechnologie, zouden Nederlandse bedrijven een grote rol kunnen spelen. Voor de consultancybranche ligt ook een nog onontgonnen terrein. Er zijn uiteraard nog veel meer interessante sectoren waar het Nederlandse bedrijfsleven een veelbelovende exporteur, importeur, investeerder of consultant zou kunnen zijn. Maleisië, Singapore en Indonesië vormen een totale potentiële afzetmarkt van zo'n 225 miljoen inwoners als voortuin van het gigantische Azië.

Om onderzoek te doen voor Nederlandse bedrijven en om ervaring op te doen zal een groep studenten van de FEE onder de paraplu van SEARCH 1996 naar deze groeidriehoek afreizen. Tijdens de onderzoeksperiode van ruim zes weken al ruim aandacht besteed worden aan distributie en technologie. Deze sectoren zijn speerpunten van de Maleisische economie en verschaffen in combinatie met elkaar een bron van synergetische effecten. Technologiebeleid is een belangrijk onderdeel van het totale overheidsbeleid, maar tot op heden is er nog te weinig mee gebeurd. Alhoewel, Maleisië is wel een grote producent van elektronische componenten en heeft zelfs een eigen auto (Proton) ontwikkeld.

Niet als elders in de wereld is de ontwikkeling van het toerisme ook in de groeidriehoek in volle gang. Resorts, maar ook winkelcentra en andere recreatieve activiteiten worden opgezet. Behalve Maleisië is ook de Riau-archipel in Indonesië daarvoor een geografisch, klimatologisch en politiek attractieve regio. De enorme groeiverwachtingen worden ondermeer gerechtvaardigd door het feit dat de toeristische sector nog in de kinderschoenen staat. Voor innovatieve bouwbedrijven en investeerders ligt een lucratieve toekomst in het verschiet.

Deze lijst aan mogelijkheden in Maleisië, de hieraan grenzende Indonesische Riau-archipel en Singapore heeft SEARCH 1996 van de Sefa ertoe aangezet een onderzoekreis naar dit gebied te organiseren. De enorme potentie van de regio, met de noodzakelijke randvoorwaarden zoals politieke stabiliteit, goede infrastructuur, voortschrijdende educatie, goedkope arbeid, goede afzetmogelijkheden en fiscale stimuleringsmaatregelen nodigen als vanzelfsprekend uit tot grondig academisch onderzoek.

Voor meer informatie: Sefa, kamer E0.01, tel.: 020-627 9653

Kuala Lumpur,
Maleisië

Een oude zwarte universiteit in het nieuwe Zuid-Afrika

Studeren in het Buitenland

P.J. Willems

Banden aangaan met Zuid-Afrika mag weer sinds het afschaffen van de apartheid. De Universiteit van Amsterdam heeft sinds vorig jaar september een uitwisselingsprogramma met de overwegend zwarte University of Fort Hare. Paul Jeroen Willems studeerde er het afgelopen half jaar.

Een karakteristiek lokaal ontbijt

De Universiteit van Fort Hare, gelegen in het voormalige thuisland Ciskei, heeft een rijke historie, die echter vaak verstoord is door de gevolgen van het apartheidssysteem. De geschiedenis gaat terug tot 1916, toen het door missionarissen gesticht werd als instelling voor secundair en tertiair onderwijs voor zwarten. Hiermee behoort het tot de oudste zwarte universiteiten van Afrika. De rijke geschiedenis wordt vooral gekenmerkt door het feit dat onder de alumni van Fort Hare zes politieke leiders van verschillende Afrikaanse staten te vinden zijn. De bekendste hiervan zijn wel de huidige president van Zuid-Afrika, Nelson Mandela, en die van Zimbabwe, Robert Mugabe. We moeten echter wel ver teruggaan in de tijd om een van deze leiders terug te vinden als student op Fort Hare. In de eerste decennia van haar bestaan stond Fort Hare bekend als een toonaangevend instituut. Onder het apartheidregime werd het niveau van het onderwijs echter stelselmatig verlaagd. De staat had volledige zeggenschap over aanstellingen, promoties, de onderwijsprogramma's en

de financiële ondersteuning. Met deze middelen werd het zwarten zo moeilijk mogelijk gemaakt een academische graad te verwerven.

Uiteraard werd tegen deze maatregelen geprotesteerd, maar het regime deinsde er niet voor terug om met harde hand in te grijpen. Tot 1990 gebeurde het regelmatig dat de Ciskeise politie razzia's hield op de campus. De dreiging kwam niet alleen van de overheden, maar ook onder studenten onderling waren geregeld erupties van geweld. In 1992 is de universiteit een aantal weken gesloten geweest nadat er op de campus vuurgevechten hadden plaatsgevonden tussen leden van verschillende studentenorganisaties. Nu is de rust weergekeerd op de campus en doen de 5442 studenten wat ze geacht worden te doen: studeren.

Het onderwijssysteem

Het onderwijs dat wordt verzorgd door de zeven faculteiten (Science, Economic Sciences, Law, Theology, Agriculture, Education en Arts) is het beste te vergelijken met ons middelbare schoolstelsel. Dagelijks wordt vanaf 8 uur college gevolgd in vier of vijf vakken. Deze colleges worden gegeven in sessies van 40 minuten elk. Voor de Science studenten volgen dan 's middags de practica. Uit het apartheidssysteem is de indeling van het academisch jaar overgebleven. Om het de studenten moeilijker te maken om de academische graad te behalen bestond er geen semester- of trimesterindeling, maar werden de vakken over het hele jaar gevolgd. De werkdruk is voor een gemiddelde student, hoewel het tempo niet hoog ligt, door de grote hoeveelheid tests die door het jaar heen plaatsvinden, groot. Naast de tests worden ook nog de nodige werkstukken verwacht. Deze zogenoemde assignments vormen samen met de tests de ingangseis voor het afsluitende examen in november, dat de hele jaarstof dekt. In de tests en final exams ligt, wederom als overblijfsel van de apartheid, de nadruk niet op het toetsen van het analytisch vermogen, maar op het reproduceren van feiten. De slagingspercentages zijn dan ook bedroevend laag. Door de organisatie van het onderwijs in jaarprogramma's verliest een student bij het niet halen van een tentamen in de regel een heel jaar. Om dit probleem te bestrijden zijn er op dit moment plannen om het jaar, net zoals op de overwegend blanke universiteiten, in semesters te gaan indelen.

Alcohol en niveau

Door de week wordt op Fort Hare behoorlijk doorgestudeerd, maar in de weekeinden verandert de instelling van de studenten. Op de campus zelf is weinig te doen en het dorp Alice dat naast de campus ligt, biedt niet veel meer vertier. De praktijk in de weekeinden is dus dat er op de feesten die dan op de campus gehouden worden erg veel bier, brandy en, door de dames, cider wordt gedronken. Het is absoluut niet vreemd om op zondagmorgen rond elf uur de ene groep mensen naar de kerk te zien gaan, terwijl de andere groep al bezig is aan het derde of vierde biertje. Dit alcoholmisbruik wordt gezien als een van de grootste problemen van de huidige generatie studenten.

Er zijn plannen ontwikkeld om het niveau zowel academisch als sociaal te verhogen, maar zoals zo vaak ontbreekt het aan de benodigde financiële middelen. Een van de pijlers van het Reconstruction and Development Programme van de overheid is om het gat tussen voormalig blanke en zwarte onderwijsinstellingen te dichten. De hoop op de campus is dan ook dat over een aantal jaren de officieuze wapenspreuk van Fort Hare weer van toepassing is: 'We lead, others follow!'

**Zojuist heeft hij de Wet
van Murphy
opnieuw uitgevonden.**

“Kwart over vier. Zuchtend denk ik terug aan wat mijn hoogleraar zei: ‘Een goede accountant vindt de juiste balans tussen gezond verstand en intuïtie.’

Hij had zeker nog nooit van Murphy gehoord. En ook niet van maandagen, onoplosbare problemen en afwezige mentoren.

Half zeven. Ik loop even naar hiernaast. Daar zit nog zo'n ‘veelbelovende’ trainee. Hetzelfde jaar afgestudeerd als ik.

‘Ook nog zo laat bezig?’, grijnst hij. Terwijl hij z'n jas van de kapstok pakt, vertelt-ie dat hij vijf minuten geleden een wereldklus heeft afgerond. Drie maanden aan gewerkt.

Ik glimlach moeizaam. ‘Het leek wel of niets goed kon gaan vandaag.’

Hij vraagt of-ie ons op een biertje kan trakteren.

‘Ons?’, vraag ik.

‘Ja, jij en Murphy.’

In het café praat hij enthousiast over ‘zijn’ cliënt. Ik luister. Afgunst verandert geleidelijk in inspiratie.

Half een. Thuis. Opeens weet ik hoe ik verder moet. Kan niet tot morgen wachten en pak meteen een blocnote.”

Accountants & Consultants

De Top. Het sleutelwoord voor een selecte groep HEAO'ers en bedrijfseconomen die bij KPMG Accountants & Consultants werken aan hun carrière. Managing the client, managing the business, managing the people. En tenslotte: managing yourself.

Ondernemers dus, die binnen tien jaar tot de absolute top van de internationale financiële dienstverlening behoren.

Geïnteresseerd? Informeer dan bij Bureau Werving & Selectie, Burgemeester Rijnderslaan 10, 1185 MC Amstelveen, telefoon 020 - 656 71 62.

Vergeeten en omstreden

Het economisch denken van John Kenneth Galbraith

Olav Velthuis

Aanbevolen literatuur:

Beishuizen, J., John Kenneth Galbraith: het economisch denken van een dissident, Amsterdam 1994.

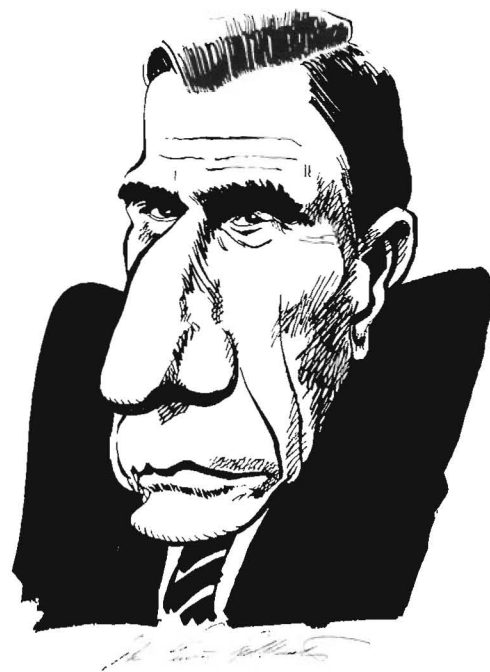
Beus, J.W. de, 'The enemy of the market is not ideology but the engineer' in Economien over crisis, M. Sint en H. Verbruggen, red., Amsterdam 1982.

Steeds weer verbaas ik mij erover dat het mogelijk, zelfs onvermijdelijk is een academische opleiding economie te doorlopen, zonder in aanraking te komen met het denken van economen die binnen de wetenschap als beroemdheden gelden. De redenen zijn vaak onduidelijk. In het geval van John Kenneth Galbraith liggen ze echter voor het oprapen: deze econoom is niet geïnteresseerd in wiskundige modellen, maar zet zijn verhaal daarentegen bijzonder goed op papier. Ik geloof dat de economische wetenschap bij voorbaat achterdocht koestert tegen economen die goed kunnen schrijven.

In ieder geval heeft Galbraith - op 15 oktober viert hij zijn 87e verjaardag - een staat van dienst die moeilijk veronachtzaamd kan worden. Hij was hij ondermeer hoogleraar in de algemene economie aan Harvard van 1949 tot 1975, enkele jaren onderbroken door de functie van ambassadeur in India, persoonlijk adviseur van John F. Kennedy, redacteur van het tijdschrift Fortune, en in 1972 voorzitter van de prestigieuze American Economic Association. In de eerste plaats echter is en was Galbraith een veelschrijver: vanaf 1938 vloeiden 38 boeken en ontelbare artikelen uit zijn pen. Gelukkig herhaalt de man zichzelf voortdurend, zodat het lezen van twee of drie van zijn werken volstaat. Wie zelfs dat nog teveel is kan terecht bij de gewezen journalist en econoom Jan Beishuizen, die in het najaar van 1994 op het omvangrijke oeuvre promoveerde met het proefschrift John Kenneth Galbraith: het economisch denken van een dissident. Alhoewel Beishuizen zeker op dezelfde economische denklijn zit als Galbraith, wordt de laatste niet als ongenaakbare held opgevoerd, en staat Beishuizen open voor de kritiek die collega's veelvuldig op Galbraith hebben geuit. Daarnaast is het proefschrift in tegenstelling tot een doorsnee proefschrift leuk om te lezen, en biedt het een helder in- en overzicht. Te betreuren valt alleen dat het boek een aaneenschakeling is van citaten, waardoor Beishuizen zelf ternauwernood aan het woord komt. Het is echter de vraag of zo'n mooi proefschrift niet meer eer is dan Galbraith toekomt.

Omstreden methodologie

In meerdere opzichten is het lezen van Galbraith's teksten een verademing: uiteindelijk blijkt dat economische literatuur niet alleen interessant kan zijn, maar ook plezierig om te lezen. Humor vormt dan ook een essentieel onderdeel van zijn teksten; voor de lezer verhoogt het de amusementswaarde, voor de schrijver is het een blijk van het vermogen afstand te nemen van de materie. 'In considering economic behavior, humor is especially

important for, needless to say, much of that behavior is infinitely ridiculous', zo motiveert Galbraith zijn humoristische schrijfstijl.

Bovendien heeft de afwezigheid van ingewikkelde mathematische modellen -de constructie van deze modellen beschouwt hij als een intellectuele vorm van bezigheidstherapie- geen nadelige gevolgen voor de diepgang van het inzicht in de werkelijkheid; de ingewikkelde wiskunde van 'mainstream economics' vertaalt Galbraith zonder de geringste moeite in een verhaal, dat voor een groot publiek toegankelijk is. In de eerste plaats geldt Galbraith dan ook als popularisator van het economisch denken; niet voor niets is hij één van de meest gelezen economen aller tijden.

Wat Galbraith verder attractief maakt, is dat hij de controverse niet schuwt. In tegendeel, in *The affluent society*, verschenen in 1958 en begin jaren '60 naar het Nederlands vertaald door Aad Nuis (huidig staatssecretaris), maakt hij duidelijk dat hij de grootste hekel heeft aan conventional wisdom; wijsheid die bestaat bij de gratie van het feit dat niemand nadenkt, maar iedereen elkaar napraat. Vele heilige huisjes worden door Galbraith dan ook met de grond gelijk gemaakt.

De polemische schrijfstijl en de retorische trucs waarvan Galbraith zich bedient, hebben echter ook hun gevaarlijke kanten. Meer dan eens krijg je het gevoel dat de redenering die hij je opdringt niet geheel zuiver is, maar zelden is het mogelijk de vinger nauwgezet op de zere plek te leggen. Bovendien zijn zijn ideeën vaak ingegeven door intuïtie en geba-

seerd op persoonlijke ervaring, waarbij intensief literatuuronderzoek of empirische bewijsvoering ontbreekt. Hierdoor wordt het haast onmogelijk Galbraith inhoudelijk aan te valen.

Omstreden inhoud

Inhoudelijk kan Galbraith's economisch denken ondergebracht worden binnen de traditie van het institutionalisme. Van dit institutionalisme nam Galbraith de overtuiging over dat maatschappelijke instituties als de onderneming, het gezin, het stelsel van normen en waarden etc. bepalend zijn voor de structuur en de geleidelijke ontwikkeling van de economie. Deze overtuiging impliceert een multidisciplinaire bestudering van de economie: met name de hulp van de sociologie, de politicologie en de rechtsgeleerdheid wordt veelvuldig ingeschakeld.

De kern van Galbraith's oeuvre vormen *The affluent society* (1958), *The new industrial state* (1967) en *Economics and the public purpose* (1973). In deze drie werken geeft Galbraith een allesomvattende visie op de maatschappij, en een beschrijving van de ontwikkeling van de modern-kapitalistische samenleving op metaniveau. Alle stokpaardjes die Galbraith in zijn oeuvre herhaaldelijk berijdt, zijn in deze werken aanwezig. In de eerste plaats de macht van de multinational, de relatief jonge institutie die volgens Galbraith het economisch leven zo goed als domineert. Deze dominantie brengt hem op zijn tweede stokpaard: de mythe van de consumentensoevereiniteit, die onmiskenbaar behoort tot de conventional wisdom. In plaats daarvan stelt Galbraith de producentensoevereiniteit. Het zijn niet de consumenten zelf, maar de producenten die bepalen hoeveel en wat er geconsumeerd wordt. Om aanhoudende economische groei te garanderen, worden behoefteschema's aangepast en uitgebreid door middel van behoeftecreatie en -manipulatie. Expansieve reclamebudgetten vormen de spil van dit systeem.

Het laatste stokpaardje heeft betrekking op de omvang van de overheid: overtuigend laat Galbraith zien hoe onze economische groei mogelijk wordt gemaakt door de publieke voorziening van onderwijs en infrastructuur. Daarom is het zo belangrijk dat de publieke en de particuliere sector in een evenwichtige verhouding tot elkaar blijven bestaan. Door het onophoudelijke verzet van met name industriëlen, de groep mensen die paradoxaal genoeg het meeste belang hebben bij een krachtige publieke sector, is deze sector ver achtergebleven bij de snelle groei van de particuliere sector. Willen wij ons huidige welvaartsniveau vasthouden, dan is het volgens Galbraith hoogste tijd de achterstand goed te

maken. Overigens blijkt hier hoe kritiekloos Galbraith zijn theorieën opstelt. Bureaucratie of andere problemen verbonden aan een omvangrijke overheid schijnen in Galbraith's economie van de overvloed niet te bestaan.

Omstreden belang

Met zijn 2,04 meter lengte is Galbraith zonder meer 'one of the greatest economists of the world'. Inhoudelijk verspeelde Galbraith

echter een groot deel van zijn professionele reputatie bij voorbaat door zijn activiteiten als publiekseconoom. 'Galbraith weet een boel van de economie af, voor een leek', zo luidde een grapje dat de ronde deed onder zijn collega's op Harvard. Maar als de overtuiging van de econoom Irving Fisher dat 'beïnvloeding van de maatschappelijke ontwikkeling veel efficiënter kan geschieden via opiniërende en populaire dan via zuiver wetenschappelijke publikaties' correct is, dan is Galbraith's belang voor de maatschappij aanzienlijk. Met name in Nederland wisten zijn ideeën vanaf de jaren '60 aardig wortel te schieten: de Partij van de Arbeid kwamen de ideeën van Galbraith goed uit ter legitimatie van de sterke uitbreiding van de verzorgingsstaat. Ik stel mij voor dat Den Uyl persoonlijk in de jaren '60 Galbraith's werk heeft voorgelezen aan de rest van de PvdA, misschien wel voor het slapen gaan. De Dr. Wiardi Beckman Stichting bracht onder zijn bezielende leiding in '63 een belangrijk rapport uit onder de naam 'Om de kwaliteit van het bestaan', waarin de sporen van Galbraith overduidelijk aanwezig waren. Dit alles bezorgde Den Uyl de bijnaam 'professor Uylbraith'.

Vanaf het einde van de jaren '70, toen Keynesiaans fiscaal beleid vaarwel werd gezegd omdat het niet in staat bleek de recessie te keren, raakten ook Galbraith's ideeën in het slop. Diens pleidooi voor een verhoging van de overheidsuitgaven kan immers niet los gezien worden van de General Theory van Keynes.

Maar wat Galbraith los van het tijdsgewicht heeft bijgedragen aan het economische denken is zijn aandacht voor de menselijke kant van de economie, en voor het bevorderen van de algemene welvaart. In het bijzonder geeft zijn stelling te denken dat de kwaliteit van het bestaan wordt geschaad doordat de democratische industriële maatschappij vastzit aan een ideologie van consumptie en economische groei. Stellingen als deze zijn echter onmiskenbaar gebaseerd op een waardeoordeel, en ontberen doorgaans een wetenschappelijk

fundament. Zo bevestigt Galbraith's oeuvre de hypothese dat inzichten omtrent economische orde vaak te herleiden zijn tot vooroordelen zoals die gevormd worden tijdens de jeugd. Galbraith groeide op in een bij uitstek protestante familie met een politiek bewuste en maatschappijkritische inslag.

Omstreden persoonlijkheid

In zijn privéleven is echter weinig terug te

vinden van Galbraith's maatschappijkritische denkwereld. Niet alleen laat hij zich voorstaan op zijn centrale positie in politieke, intellectuele en culturele high society van Amerika, ook blijkt hij een verrassend handige man te zijn, begaafd in het versieren van betaalde reises en dergelijke. Misschien wel iets te begaafd voor iemand die voor links wil doorgaan, merkt Beishuizen op. Beishuizen merkt verder op dat Galbraith een zeer ijdele en egocentrische man is. In het proefschrift en zijn promovendus stelt Galbraith niet meer belangstelling, dan de vraag of de promotie aan de Vrij Universiteit of aan 'die andere' plaatsvindt.

Daarnaast staat het buiten kijf dat zijn pleidooien voor materiële matiging hem geen financiële windeieren hebben gelegd. Dit roept de vraag op of iemand die 4000 dollar vraagt voor een lezingenavond over 'de economie van het genoeg' de beschuldiging van hypocrisie kan ontlopen. Het antwoord op deze vraag kan ieder maar beter voor zich geven, maar voor mij staat vast dat een dergelijke discrepantie tussen persoonlijk leven en publieke loopbaan de reputatie van John Kenneth Galbraith niet bevordert. Opeens lijken de maatschappijkritische ideeën vervlakt tot gespeelde politieke correctheid, zonder stevige wortels in de man's eigen persoonlijkheid.

Een eenduidige veroordeling is echter niet op zijn plaats: vanaf de jaren '60 drong Galbraith bij zijn werkgever Harvard University erop aan af te zien van salarisverhogingen, en aan de economische faculteit gaf hij om en nabij de 200.000 dollar ter financiering van studiebeurzen voor studenten.

Stijl tenslotte, kan hem niet ontzegd worden. In vergelijking met zijn collega's die zich zelf opsloten in benauwde universiteitshokken, heeft Galbraith de zaken verstandiger aangepakt. Het merendeel van de boeken die hij publiceerde, schreef Galbraith in zijn Zwitserse chalet, waar hij enkele maanden per jaar verbleef. Eerst een beetje schrijven, dan een beetje skien... 'I suspect I am too much of a hedonist to make a good modern socialist'.

De strijd om de kijkers

drs D.H.A. Koenen

Lange tijd leek het erop dat de inzet van TV de ultieme manier was om reclame te maken, zeker voor produkten die bedoeld zijn voor de grote massa, de zogenaamde fast moving consumer goods. TV is immers het medium met het grootste bereik onder de Nederlandse bevolking en de combinatie van (bewegend) beeld én geluid zorgt ervoor dat een commercial op TV een grote impact heeft op het kijkende publiek. Vandaar dat adverteerders die het zich budgettair gezien enigszins konden permitteren, voorheen een absolute voorliefde hadden voor de inzet van TV. Door de komst van talloze nieuwe TV-stations is het voor veel adverteerders inmiddels niet meer duidelijk welke doelgroepen naar welke TV-zenders kijken. Daarnaast stijgt de irritatie bij het publiek over de talloze reclameblokken. Dat alles zorgt ervoor dat adverteerders zich tegenwoordig steeds vaker af gaan vragen of de inzet van het medium wel zo verstandig is.

Reclame maken voor, met name, fast moving consumer goods was tot voor kort niet zo moeilijk. Wanneer er een redelijk budget beschikbaar was, en de promotie niet alleen plaats hoefde te vinden op de winkelvloer zelf, werd al snel gedacht aan de inzet van het medium TV, al dan niet in combinatie met radio, dagbladen en/of buitenreclame. Wat betreft de keuze voor TV was daarmee de kous af. Er waren immers maar twee, later drie publieke TV-stations waarop commercials uitgezonden konden worden. Daardoor was de vraag naar TV-zendtijd vele malen

groter dan het aanbod en was een adverteerder al tevreden wanneer hij de zendtijd toegewezen kreeg. Door de hoge kijkdichtheid die de drie stations bij elkaar haalden, kon een adverteerder er haast zeker van zijn dat hij in een redelijk kort tijdsbestek een groot deel van de Nederlandse bevolking kon bereiken. De meeste adverteerders wilden nog meer op TV adverteren dan tot dan toe mogelijk was. De publieke omroepen hielden echter hun poot stijf en boden de STER (Stichting Ether Reclame) geen mogelijkheid om meer reclamezendtijd te verkopen. De TV-markt bleef daardoor overspannen en veel adverteerders zaten omhoog met budgetten die ze, bij gebrek aan ruimte, niet op TV konden besteden. De self made televisieproducent Joop van den Ende zag daar wel brood in, en probeerde gesteund door een aantal grote TV-adverteerders het eerste commerciële Nederlandse TV-station van de grond te tillen, de 'sterrenzender' TV 10, met als grote publiekstrekker de TROS-sterren André van Duin en Ron Brandsteder.

Hilversum voelde zich vreselijk bedreigd en protesteerde hevig. De behoefte aan TV zou met drie publieke zenders ruimschoots gedekt zijn en wanneer het kabinet toe zou staan dat TV 10 van start ging, zou dat het einde betekenen van het publieke bestel. De sterke lobby van de publieke omroepen in Den Haag had succes en uiteindelijk gaf het kabinet geen zendvergunning af aan TV 10.

Amateuristisch

Het leek erop dat de publieke omroepen in Nederland de slag gewonnen hadden, maar de schijn bedroog. Misschien was het inderdaad wel zo dat er door de drie publieke zenders op dat moment ruimschoots voorzien werd in de behoefte aan TV bij het Nederlandse publiek. Bij adverteerders in Nederland echter bleef de behoefte aan meer commerciële zendtijd op TV bestaan. Na een gerechtelijke procedure, die zelfs ging tot en met het Europese Hof van Justitie, slaagde de moedermaatschappij van het in Duitsland zeer populaire TV-station RTL-Plus, CLT

Luxembourg erin om een zendvergunning voor Nederland te bemachtigen. Aanvankelijk voelden de publieke omroepen zich niet zo bedreigd door de club die onder de naam RTL Veronique 'amateuristische' televisie maakten. In de eerste tien maanden steeg het marktaandeel van deze zender nooit uit boven de 7%.

CLT had echter grote plannen met de laatste loot aan hun mediatak. Na de proefperiode werd met een grootscheepse publiekscampagne ('Zet hem op 4') de naam gewijzigd in RTL 4, waarmee een strategische zap-positie bemachtigd werd. Daarna werden grote sterren weggekocht bij de publieke omroepen en begon RTL 4 met een eigen nieuwsbulletin en sportprogramma. Tegelijkertijd startte RTL met de productie van Nederlandse TV-series. Daarmee had RTL 4 het amateuristische imago van RTL Veronique van zich afgeschud, en was een TV-station opgestaan dat haar positie op de Nederlandse markt snel verdiende.

Binnen afzienbare tijd haalde RTL 4 bij de Nederlandse bevolking van 13 jaar en ouder een marktaandeel van gemiddeld 30%. Daarmee kregen de adverteerders wat ze wilden hebben: goede advertentieruimte op TV. Zeker omdat RTL 4 het door haar programmering zeer goed deed bij (huis)vrouwen tussen de 25-45 jaar oud, werd het eigenlijk al gauw een zogenaamde doelgroepzender, waarop vooral adverteerders te vinden waren die met name deze belangrijke doelgroep wilden bereiken. Daarmee was de doelgroep televisie in Nederland geboren. Adverteerders bleken steeds meer behoefte te hebben aan TV-zenders met een sterke profilering. Bij de publieke netten was de kans daarop in het begin maar erg klein, omdat de publieke omroepen sterke meningsverschillen hadden hierover. Week na week steeg de kijkdichtheid van RTL 4 en de publieke omroepen kwamen toch tot een overeenkomst. Wilden de publieke zenders op de lange termijn hun bestaansrecht houden, dan moest er immers meer eenheid komen in de programmering en de profielen van de zenders, anders zou-

den zowel de kijkers, inmiddels gewend aan de horizontale programmering van RTL 4, als de adverteerders zich in de toekomst van deze stations gaan afwenden.

Uiteindelijk werd een zenderindeling opgesteld waarin alle omroepen verdeeld werden over de drie netten. Nederland 1 zou de gezinszender moeten worden waarop KRO, NCRV en AVRO zouden uitzenden. De TROS zou samen met, toen nog, Veronica en de EO het amusement moeten verzorgen

op Nederland 2. De NOS, later NPS, de VPRO en de VARA zouden op Nederland 3 voornamelijk informatieve programma's gaan uitzenden.

Bom onder het publieke bestel

Het kwaad was echter al geschied. De publieke zenders kwamen te laat met hun reactie. CLT, verrast door het succes van RTL 4 - aanvankelijk was gerekend op ongeveer 15% marktaandeel - durfde het aan om een echte doelgroepzender op te zetten, RTL 5. Dit station zou zich specifiek moeten gaan richten op de welgestelde man tussen de 30 en de 55 jaar oud, die tot dan toe nog maar moeilijk met het medium TV bereikt kon worden. Ofschon RTL 5 een redelijke positie in de markt wist te verwerven, slaagde ze er niet in deze doelstelling te verwezenlijken. De welgestelde man bleek niet gevoelig voor herhalingen van Miami Vice en M.A.S.H. en de talkshow van de van AT5 geleende Theo van Gogh.

Die groep was inmiddels gezwicht voor de knappe zenderprofilering die de VARA en de NOS (NPS) op Nederland 3 opgebouwd had. Adverteerders rondom het 10-uur journaal, in combinatie met de TV-hit, het sportjournaal, en de dagelijkse kwalitatieve actualiteitenrubriek NOVA, was en is nog steeds de beste manier om welgestelde mannen te bereiken, die leidinggevende posities in het bedrijfsleven of bij de overheid bekleden (business-to-business).

Maar op andere terreinen verloren de publieke omroepen snel steeds meer terrein. Nederland 1 en 2 slaagden er niet in om het geweld van RTL 4 afdoende te pareren en verloren steeds meer marktaandeel.

Wat er al lang aan zat te komen, gebeurde dan ook aan het begin van dit jaar. Na jaren van onenigheid ontplofte de bom onder het publieke bestel. Veronica, dé peiler van Nederland 2 met programma's als All you need is love en Melrose Place, maakte bekend dat ze uit het publieke bestel stapte en commercieel zou gaan. Daarbij schrok Veronica er

overigens niet voor terug om het publieke bestel zwart te maken, met als triest dieptepunt de show van Jeroen van Inkel waarin hij afscheid nam van radio 3. De TROS twijfelde nog even, maar koos toch voor de geborgtheid van het publieke bestel. De situatie veranderde in de maanden daarop in hoog tempo.

De Scandinavian Broadcasting Service (SBS), concurrent van CTL én exploitant van het in Nederland goed renderende FilmNet, kon-

digde de komst aan van een nieuw TV-station, SBS6. Deze zender zou een gooi moeten doen naar het marktaandeel van RTL 5, waarbij ook nog wat kijkers weggetrokken zouden moeten worden bij Nederland 3. Tegelijkertijd dacht ook de ARCADE Media-groep dat de tijd rijp was voor (nog) twee nieuwe TV-stations. Medio mei werden TV 10 Gold, een station dat voornamelijk herhalingen van oude series uitzendt (o.a. Dallas, James Herriot, Charles' Angels) en The Music Factory, een station geïnspireerd op het format van het Engelse MTV, gelanceerd.

Samen met Euro 7 en de vrouwenzender VTV die begin oktober haar opwachting maakt, kennen we in Nederland op dit moment dus maar liefst 11 Nederlandstalige TV-zenders. In dat geval zijn KinderNet, Eurosport, Discovery Channel en NBC Super Channel nog niet meegerekend, terwijl ook die stations regelmatig programma's in het Nederlands uitzenden.

Holland Media Groep

Van alle nieuwe TV-zenders in Nederland scoort Veronica het beste. Kijkende naar de actuele situatie die sinds enkele weken ontstaan is, kan geconstateerd worden dat de publieke zenders (Nederland 1, 2 en 3) nog maar 25% marktaandeel over hebben. Veronica heeft ongeveer 35% marktaandeel, op de voet gevolgd door RTL 4 met een aandeel van 30%. De Holland Media Groep waarin de belangen van zowel RTL 4, RTL 5 als Veronica zijn ondergebracht, heeft intussen dus een zeer dominante positie op de Nederlandse TV-markt verworven. Op dit moment is het de vraag of de Europese Commissie daarmee wel akkoord gaat. SBS6 telt, ofschon dit station een gigantische publiekscampagne gevoerd heeft, nog niet echt mee, evenals TV 10 Gold, The Music Factory en alle andere stations.

Vervolg op pagina 29

DE IN-HOUSE DAGEN KOMEN ER WEER AAN

In november en december organiseert de stichting Student en Praktijk in samenwerking met de volgende bedrijven in-house dagen voor laatstejaars studenten:

Marketing & Sales:

Randstad
Unilever

Finance:

DSM
KPN
Philips
Shell

Financiële Dienstv.:

ABN AMRO
Credit Lyonnais
ING Groep
MeesPierson
Rabobank
Robeco Groep/IRIS

Accountancy:

Arthur Andersen
Coopers & Lybrand
Deloitte & Touche
KPMG
Moret Ernst & Young
Price Waterhouse
VB Groep

Belastingadvies:

Arthur Andersen
Loyens & Volkmaars
Moret Ernst & Young
Price Waterhouse

Schrijf je in en maak kennis met je toekomst!

Meer informatie over data en inhoud van de dagen staat in de brochure, verkrijgbaar bij **STEP** en **Integrand**.

De inschrijving sluit 4 oktober.

Voor meer informatie: **STEP: 020-4449464**

Rostra Economica zoekt medewerkers/redacteuren (studenten m/v)

Rostra Economica is het periodiek van de Sefa en de Faculteit der Economische wetenschappen en Econometrie (FEE) aan de UvA. Het is een blad dat gemaakt wordt door studenten van de FEE. Het is bestemd voor studenten en medewerkers van de FEE.

Rostra Economica tracht artikelen te publiceren over alle aspecten van de economie en de economische wetenschap en daarnaast artikelen over onderwerpen die voor studenten interessant zijn. Verder is het een platform voor alle activiteiten die de verschillende verenigingen op de faculteit ontplooiën.

De redactie van Rostra verzorgt het hele proces van artikelen verzamelen tot aan het moment dat Rostra opgemaakt en wel naar de drukker gaat. Dit houdt in:

- de kopij verzorgen door externe auteurs (docenten/medestudenten/anderen) aan te trekken en zelf artikelen te schrijven;
- illustraties en foto's verzorgen;
- de opmaak verzorgen met een professioneel opmaakprogramma (je hoeft weinig ervaring te hebben, maar wel interesse);

Binnen de redactie is plaats voor studenten die geïnteresseerd zijn in de journalistiek en het schrijven van artikelen, maar zeker ook voor studenten die zich meer bezig willen houden met illustraties, opmaak, eindredactie of andere zaken.

Rostra Economica is een leuke plek om actief te worden binnen de faculteit. Het resultaat van je inspanningen is zeer tastbaar en je kunt er veel van leren. Zeker als je bijvoorbeeld verder wilt in de journalistiek, op welke manier dan ook.

Stuur een briefje of kom eens langs:

(we hebben ook een postvak bij de portier van gebouw E en bij de Sefa)

Je kunt ook je naam en telefoonnummer doorgeven bij de Sefa-balie, dan wordt je opgebeld om verdere informatie te krijgen.

Rostra Economica
Kamer E 0.05
Roetersstraat 11
1018 WB Amsterdam
tel: 020-525 4297
fax: 020-622 7882
e-mail: rostra@edufee.fee.uva.nl

Het Detroit van Nederland komt in *Born* (L)

Edwin Peek

In de internationale autoindustrie is sprake van een doorzettend herstel van de verkoop van personenauto's sinds het rampjaar 1993. In 1994 nam in Nederland de verkoop toe met elf procent, en dit jaar is er een verwachte groei van bijna vier procent. Hiernaast begint de automarkt 'last' te krijgen van de voorspelde prijzenoorlog, die in alle hevigheid is losgebarst. Alle autofabrikanten moeten meedoen om de concurrentieslag niet te verliezen. De consument profiteert hier natuurlijk van.

Kreeg je vroeger bij de aankoop van een nieuwe auto een condensdoekje, een ijskrabber of een sierstrip, nu moeten de verschillende automerken met aanmerkelijk lucratievere aanbiedingen komen om de klant te binden. Aantrekkelijke financieringsmethoden, een autotelefoon en airconditioning zijn vandaag de dag de lokkertjes. Verder leidt het concurrentiegedrag van de autofabrikanten tot het sneller ontwikkelen van nieuwe modellen, die de

wind uit de zeilen van de concurrentie moeten nemen. Ook het Nederlands/Zweeds/Japanse NedCar in Born (Limburg) profiteert mee van de opgeleefde automarkt. Zij produceert voor het Zweedse Volvo de 400-serie (en binnenkort de nieuwe S4), en voor het Japanse Mitsubishi de Carisma.

Het lijkt inmiddels al weer tijden geleden dat de laatste Nederlandse personenauto van de band rolde. De eens zo vermaarde nationale trots maakte furore met klassieke personenauto's als de DAF 33. Dit duurde tot in de jaren zeventig waarna DAF roemloos ten onderging als de enige Nederlandse producent van personenauto's. Het bedrijf werd hierna overgenomen door het Zweedse Volvo Car Corporation (VCC). De Zweden maakte in samenwerking met de overgenomen DAF-medewerkers nog de Volvo 66 (meer bekend als de Volvo/DAF), maar dat was het laatste beetje DAF in de Volvo. Het bescheiden succes leidde ertoe dat het Limburgse Born de eer kreeg om de productie van de Volvo 300-, en later de 400-serie te verzorgen. Een serie auto's die met regelmaat op de Europese snelwegen zijn te 'bewonderen'.

Sanering

De economische recessie in de jaren tachtig slaat ook Born niet over. Het gaat niet best met het bedrijf en er worden niet al te opzienbarende resultaten geboekt. In 1991 wordt besloten dat een ingrijpende sanering noodzakelijk is, waardoor 3200 werknemers op straat komen te staan. Gelukkig voor VCC, en de Limburgers

wordt in 1992 de hele zaak van de ondergang gered. Zowel de Nederlandse Staat als VCC willen beide van hun grote belangen in de Bornse automobielfabriek af. Na lang onderhandelen komt het Japanse Mitsubishi Motor Corporation (MMC) tot overeenstemming met de twee andere partijen. Alledrie de partijen nemen een belang van eenderde in het bedrijf, en de twee autogiganten gaan NedCar voorzien van nieuwe impulsen om de concurrentie met Japan, de VS, Zuid-Korea en andere Europese merken aan te gaan.

NedCar gaat vanaf nu de produktiekosten aanzienlijk verlagen en eist van zijn overgebleven personeel grote flexibiliteit, om zo tot een efficiëntere en hoogwaardigere productie te komen. Werd er vroeger nog gevraagd of er overgewerkt kon worden, nu worden er overuren gemaakt. Ook op de werkvloer zelf worden de teugels strakker aangehaald. Dit alles in het kader van een kwalitatief goede en zo goedkoop mogelijke auto. Het nodige succes bleef niet lang uit, en op het moment rollen er jaarlijks zo'n 180- tot 200 duizend auto's van de band. Volgend jaar zal eenzelfde hoeveelheid auto's worden geproduceerd, maar het plafond lijkt nog niet bereikt.

Zowel Volvo als Mitsubishi hebben grote plannen om meer te gaan investeren in het 'Limburgse Detroit'. Van de Volvo 400-serie zullen er nog een jaar lang meer stuks geproduceerd worden dan was voorzien. De leiding in Göteborg had al besloten dat de ontwikkeling van de nieuwe Volvo S4 in Born zou plaatsvinden, en hiernaast heeft NedCar ook de productie van dit nieuwe model in handen gekregen. Ook de Japanners willen meer afzetten op de Europese markt. In Born produceren ze al de Mitsubishi Carisma, en de leiding van MMC heeft door laten schemeren dat er forse investeringen zullen worden gedaan mits ze de produktieverhoging bij NedCar aankunnen. Dat is opmerkelijk, omdat Mitsubishi dalende Europese verkoopcijfers heeft. De aangekondigde Zweedse en Japanse investeringen zullen ertoe leiden dat het personeelsbestand, na jaren van teruggang, eindelijk weer eens kan worden uitgebreid. Op het moment werken er circa 4200 mensen bij NedCar.

Eind 1998 loopt het contract af dat de Nederlandse staat met VCC en MMC heeft gesloten, en de Staat gaat (waarschijnlijk) haar belang in NedCar verkopen. De kans is groot dat de Zweden en de Japanners dit aandeel onderling zullen verdelen. Als de Staat inderdaad besluit om het belang in NedCar te verkopen, dan betekent dat het einde van een autoindustrie met een Nederlands belang. NedCar blijft echter wel de werkgever van vele medewerkers in een Limburgse regio waar nog steeds veel werkloosheid is.

Van Perestrojka naar Katastrojka

Dr R.K. Knaack

De voormalige Sovjet-Unie ligt op z'n rug. De communistische partij heeft de controle verloren over het uitgestrekte grondgebied en het eens zo grote en gevreesde machtsblok is uiteengevallen in politiek instabiele staten. Ruud Knaack geeft een verklaring hiervoor.

Kort na zijn benoeming tot secretaris-generaal in maart 1985 kondigde Gorbatsjov een groot aantal maatregelen aan om de Sovjet-economie nieuw leven in te blazen. Daar was alle reden toe. Na een 'gouden periode' in de naoorlogse jaren, met groeicijfers boven de 10 procent, trad er in de loop van de jaren zestig een gestaag verval op. Deze trend in de economische sfeer ging gepaard met een aantal negatieve ontwikkelingen in de maatschappelijke sfeer: een terugval van wetenschap en techniek, een dalende levensverwachting en toenemende misdaad en corruptie. Tegen het eind van de jaren zeventig was de economische groei gestopt, het milieu grotendeels verwoest, en waren hele regio's het domein geworden van corrupte partijbazen. Hiervoor kunnen drie oorzaken worden aangevoerd. In de eerste plaats werden bevelen van hogerhand maar ten dele uitgevoerd. Ten tweede raakten de natuurlijke groeifactoren (arbeid, kapitaal en grondstoffen) uitgeput. In de derde plaats was het planningsstelsel steeds minder in staat om de economische activiteiten te coördineren tegen de achtergrond van een steeds complexere samenleving.

De maatregelen van Gorbatsjov bleven in eerste instantie binnen het kader van het klassieke planningsmodel, in navolging van zijn voorganger Andropov. Die probeerde de discipline weer te versterken en daarvoor moest het verband tussen prestatie en beloning worden hersteld. Tevens probeerde hij vastgeroeste bureaucraten te vervangen door meer energieke jongeren. De discipline-campagne gold ook voor de arbeiders. Gedurende verschillende maanden in 1983 kamde de politie overdag de bioscopen uit op zoek naar spijbelaars. Deze maatregelen pakten over het algemeen gunstig uit. De economie kwam uit haar dal. In de eerste helft van de jaren tachtig groeide de economie gemiddeld met 3-4 procent per jaar.

Ook Gorbatsjov richtte zich op het versterken van de 'menschelijke factor': het verkleinen van het verschil tussen de feitelijke en de mogelijke inzet van de factor arbeid. Tijdens de

zomer van 1985 lanceerde hij de anti-alcohol campagne en vonden er vele personeelswisselingen in de bureaucratie plaats. Tegelijkertijd probeerde hij de verouderde kapitaalvoorraad versneld te moderniseren. Het resultaat van de genomen maatregelen was vanaf het begin ongunstig. Zijn plannen bleken inconsistent en de mensen reageerden anders dan verwacht. Dit kan geïllustreerd worden met de verminderde verkoop van officiële wodka die rampzalige gevolgen voor het overheidsbudget tot gevolg had. Door het aanbod van illegaal gebrouwen wodka gingen de mensen echter niet minder drinken.

In de loop van 1987 begon Gorbatsjov te experimenteren met economische hervormingen. Zowel in de industrie als de landbouw

'Rusland heeft de karakteristieken van een klassiek ontwikkelingsland aangenomen'

lagen er grote mogelijkheden voor het verbeteren van de efficiency. Maar ook nu weer hadden zijn maatregelen weinig succes. De boeren maakten weinig gebruik van de hun geboden handelingsvrijheid. Kennelijk was het, gegeven de bestaande tekorten in het aanbod van grondstoffen en machines, handiger om de lokale overheden te behagen dan om hun producten op de vrije markt te verkopen. De bedrijven reageerden wel, maar anders dan verwacht. Zij maakten gebruik van hun monopolistische positie door de productie te verlagen en de lonen te verhogen. Teneinde dit te doorbreken startte Gorbatsjov de politiek van 'glasnost', gericht op het ontmaskeren van bureaucratische willekeur. Maar ook deze politiek bracht vele onbedoelde neveneffecten met zich mee. De verzwakking van de officiële ideologie leidde tot een ideologisch vacuum, dat snel werd opgevuld door nieuwe ideologieën als nationa-

lisme en religie. Het opkomend nationalisme werd ook gevoed door nieuwe publicaties over het Molotov-von Ribbentrop pact en de Tsernobył-ramp. Ook voor de strijd tegen de bureaucraten moest Gorbatsjov een prijs betalen: door het verzwakken van de Partij elimineerde hij een belangrijke factor voor het soepel laten verlopen van het traditionele model.

Katastroika

Direct na de turbulente ontwikkelingen in 1989 kozen een aantal Midden- en Oosteuropese landen onomwonden voor de overgang naar een markteconomie. Dat gold voorlopig echter niet voor de Sovjetunie. Het onder voorzitterschap van Sjatalin in augustus 1990 vervaardigde '500-Dagen-Plan', opgesteld op gezamenlijk verzoek van Gorbatsjov en Jeltsin, op dat moment voorzitter van de Russische Opperste Sovjet, belandde in de ijskast. Men was op dat tijdstip nog niet toe aan het propageren van het particuliere ondernemerschap.

Na het mislukken van de coup in augustus 1991 nam Jeltsin het heft in eigen handen. Eind oktober 1991 bracht hij de overgang naar een markteconomie op de politieke agenda door de aankondiging van een Russisch stabilisatieprogramma in de geest van het Poolse Balcerowicz-programma. Op 2 januari 1992 werd een groot aantal maatregelen

van kracht, dat het herstel van monetaire stabiliteit en het scheppen van een gunstig klimaat voor de overgang naar een markteconomie tot doel had. Naast het gedeeltelijk loslaten van de prijzen werd het belastingsysteem hervormd en werd elke vorm van handel met inbegrip van de handel in vreemde valuta gelegaliseerd. Daarnaast werd gestreefd naar meer evenwicht op de overheidsbegro-

'omgekeerd Bolsjewisme'

ting, naar interne convertibiliteit van de roebel en naar een snelle privatisering van de staatsbedrijven.

Het resultaat van alle maatregelen was desastreus. In de periode juni 1990-juni 1995 daalde het nationaal inkomen volgens de officiële statistieken met bijna 50 procent. In deze periode veranderde de relatieve bijdrage van de industrie en de dienstensector dramatisch. Was in 1990 de industrie nog goed voor een dikke 60 procent van het nationaal inkomen, in 1994 was dit aandeel gedaald tot net boven 40 procent. Tegelijkertijd nam het

aandeel van de dienstensector toe van 32 tot 51 procent. Deze daalde officieel in dezelfde periode met ongeveer 60 procent.

Het per capita reële inkomen daalde minder dan het nationaal inkomen. Daar stond een draconische daling van de investeringen tegenover. Vandaag de dag wordt er in Rusland nauwelijks meer geïnvesteerd. De veranderde samenstelling van het nationaal inkomen wordt ook weerspiegeld in de bedrijvigheid van de mensen. Het aandeel van de lonen in

het persoonlijk inkomen is gedaald van 70 naar 48 procent. Tegelijkertijd nam het aandeel van het niet-loon inkomen, bijvoorbeeld verdiend in de handel, toe van 15 naar 40 procent. Maar ook de parallelle economie nam in belangrijkheid toe. Een groot deel van de bevolking spendeert vele uren in de 'volksruineconomie'.

Het blijkt dat met name de productie van consumptiegoederen is ingestort. De daling van de productie in de zware industrie en met name de olie- en gasindustrie was aanmerkelijk minder. Deze veranderingen komen ook tot uiting in de structuur van de buitenlandse handel. De export van olie, gas en metalen neemt 70 procent van de export voor zijn rekening, terwijl aan de invoerkant voornamelijk consumptiegoederen worden ingevoerd. In 1994 vertoonde de handelsbalans een overschot van ongeveer 20 miljard. Dit overschot is echter niet terug te vinden in een stijging van de goud- en deviezenvoorraad of een stijging van de officiële kapitaal-export. Aannemelijk is dat een belangrijk deel van dit overschot is gebruikt voor illegale import van consumptiegoederen of kapitaal-export.

Deze ontwikkelingen hebben grote gevolgen in de sociale sfeer. Formeel is de werkloosheid gestegen tot ongeveer 6 procent, maar gegeven de drastische daling van de industriële productie moet er een enorme verborgen werkloosheid bestaan. Vele werknemers worden doorbetaald, terwijl zij niet meer op het werk hoeven te verschijnen. Niet iedereen heeft de overgang naar een markteconomie kunnen maken. De inkomensongelijkheid is zeer toegenomen. In 1993 verdiende 20 procent van de bevolking met het laagste inkomen slechts 5 procent van het totale geldinkomen. Welke maatstaf voor armoede men ook neemt, de armoede is de laatste 5 jaar flink toegenomen. Uitgaande van een armoedegrens van \$120 per maand, had in 1993 21 procent van de bevolking een inkomen beneden de armoedegrens. Ook andere sociale indicatoren verslechteren. De kindersterfte neemt weer toe, de levensverwachting van

the

T

industrial

I

marketing

M

experience

E

**Van 5 t/m 9 december 1995
organiseert DSM
in Kasteel Vaalsbroek te Vaals,
wederom haar vijfdaagse
businesscourse:
'The Industrial Marketing Experience'
kortweg TIME.**

**Time stelt 24 laatste- en
voorlaatstejaars studenten,
die een chemische, technische,
bedrijfseconomische of
bedrijfskundige universitaire
opleiding volgen,
in de gelegenheid om
door middel van
een unieke leerervaring
kennis te maken met industriële
marketing en met DSM als concern.**

**Brochures en aanmeldingsformulieren
zijn verkrijgbaar bij
de studievereniging of bij DSM:
afdeling Corporate Recruitment,
Postbus 6500, 6401 JH Heerlen**

Tel: (31)45-782628.

**Uiterste inschrijfdatum:
10 oktober 1995.**

DSM

**5-9 DECEMBER 1995
KASTEEL VAALS BROEK**

mannen neemt sterk af, er vindt een snelle stijging van het aantal tuberculosegevallen plaats en de misdaadcijfers schieten de hoogte in.

Rusland heeft de karakteristieken van een klassiek ontwikkelingsland aangenomen. Het is een grondstoffen exporterend land geworden en de opbrengsten van deze export wordt gebruikt voor het importeren van consumptiegoederen. Parallel hiermee verschuift het accent van de economische bedrijvigheid van

formele productie naar informele productie en naar het verhandelen van de geïmporteerde consumptiegoederen.

Evaluatie

Hoe moeten deze tragische ontwikkelingen in Rusland worden beschouwd? Zij zijn zeker niet voorzien. De meeste Westerse adviseurs verwachtten weliswaar dat een snelle transitie naar een markteconomie zou leiden tot een initiële daling van de productie, maar dat de economie zich daarna snel zou herstellen. Deze verwachtingen werden onderbouwd door leerstellingen uit de neoklassieke theorie en dit staat in de literatuur bekend als de 'shok-therapie'. Op basis daarvan werd veel nadruk gelegd op het elimineren van institutionele belemmeringen voor het goed kunnen functioneren van het prijsmechanisme. Een belangrijk element van de 'shok-therapie' behelsde een snelle eliminatie van de prijscontroles. Het liberaliseren van de prijzen was een noodzakelijke voorwaarde voor macro-economische stabiliteit als voor micro-economische herstructurering. Zodra het prijspeil was gestabiliseerd, konden de prijzen hun nuttige functie vervullen in het allocatieproces. Daarnaast moesten de eigendomsrechten worden gedecentraliseerd. Het Coase-theorema leert immers, dat een gedecentraliseerd systeem van eigendomsrechten, ongeacht de verdeling, leidt tot een Pareto-optimale uitkomst.

Zoals gezegd, komen de uitkomsten van het transitieproces niet overeen met de verwachtingen. Betekent dit dat de 'shok-therapie' en de onderliggende theorie heeft gefaald? Over het antwoord op deze vraag wordt in de literatuur een heftig debat gevoerd. Wat wel duidelijk is dat alle midden- en oosteuropese landen, ongeacht de gevoerde economische politiek, dezelfde daling van de productie hebben laten zien. Dit suggereert dat de verklaring voor deze daling niet gezocht moet worden in de gevoerde economische politiek, maar dat gezocht moet worden naar veranderingen die alle landen hebben meegemaakt.

Die veranderingen zijn niet moeilijk te vinden. Alle landen hebben een institutionele transformatie doorgemaakt, terwijl ook nog de omgevingsfactoren drastisch wijzigden. Alle landen hebben een ideologische transformatie ondergaan. Het Marxisme-Leninisme, als samenbindende staatsideologie, is verdwenen. Daarvoor in de plaats zijn verbrokkelde nationalistische gevoelens in de plaats gekomen. Ook de Partij is verdwenen en daarmee een instrument om via informeel overleg vele problemen van de economie te kunnen oplossen. De planningsorganen hielden op te functioneren. Dit betekende dat voortaan de bedrijven zelf op zoek moesten naar nieuwe klanten of toeleveranciers. Deze problemen werden nog versterkt door het verdwijnen van de Comecon, die de handelsrelaties tussen de diverse landen regelden. Het eindresultaat van dit alles was dat de bedrijven in een institutioneel vacuum vielen. Belangrijke instituties die een coördinerende taak hadden in het oude systeem vielen weg, zonder dat de nieuwe instituties van een markteconomie al waren gevestigd.

Kan men dat de beleidsmakers verwijten? Het verdwijnen van vele instituties was het logische gevolg van het imploderen van de Sovjetunie. Dit was niet te vermijden. Maar de negatieve gevolgen hiervan zijn zeker verergerd door een te haastige afbraak van deze

instituties. Bij vele beleidsmakers leek het idee te bestaan dat de creatie van een markteconomie synoniem was aan het elimineren van de instituties van de oude communistische maatschappij. Hoewel deze gedachte aansluit bij de neoklassieke theorie, berust zij op een onderschatte complexiteit van de markteconomie. De geschiedenis leert dat ook de creatie van een markteconomie een langdurig sociaal proces is geweest, een proces van vallen en opstaan, waarbij ook de nationale staat een belangrijke rol heeft gespeeld. Het gedrag van de mensen in een economisch systeem berust in belangrijke mate op aangeleerd gedrag, dat adequaat is in het oude systeem maar dit niet hoeft te zijn in een ander systeem. Het kost tijd om te veranderen voor zowel het systeem als de mensen in dat systeem. Het idee dat te kunnen verwezenlijken in 500 dagen is een ideologische misdaad. Diegenen in zowel het Oosten als het Westen die meenden dat dit wel kon, zich wel of niet basierend op de neoklassieke theorie, hebben zich in de praktijk schuldig gemaakt aan 'omgekeerd Bolsjewisme'. Zij waren zo gericht op het maken van een nieuwe maatschappij, dat zij blind waren voor de desastreuze gevolgen op de korte termijn.

Dr R.K. Knaack is docent IEB/Economische Stelsels aan de FEE

THE AKZO NOBEL BUSINESS COURSE

FOR DUTCH AND SWEDISH STUDENTS OF BUSINESS ECONOMICS AND CHEMICAL ENGINEERING

Akzo Nobel is an international company, which strengthened its standing last year through the merger between the Dutch-based Akzo and Sweden's Nobel Industries. For centuries, the Netherlands and Sweden, have shared a common history through strong relations in the areas of science, commerce and economics. This year Akzo Nobel aims to further enhance cooperation between the two countries by inviting Dutch and Swedish students to participate in the Akzo Nobel Business Course (ABC).

The Akzo Nobel Business Course is an intensive four-day training program for 30 talented academic students of **business economics** and **chemical engineering**. Because our products are mainly based on our technological know-how, we have made "Borderless Technology" the central theme of the course. During these four days, our top-executives will present case-studies of their businesses and you will be given the opportunity to discuss their strategies. You will also visit our plants, take part in workshops and prepare presentations. In brief: participating will give you a unique chance to experience the culture of an international company like Akzo Nobel.

The ABC will take place from December 12-15, 1995, at the Akzo Nobel Headquarters in Arnhem, the Netherlands. To be eligible to participate, we expect you to graduate in business economics or chemical engineering at masters degree level in 1996.

We value an entrepreneurial attitude, initiative as well as an excellent knowledge of the English language.

You can apply for the ABC by filling in an application form and send it to the address below, before October 20, 1995. ABC application forms can be obtained from your study association, your university study advisor or at the address mentioned below.

Akzo Nobel nv
Corporate Recruitment
Attn. Rob A. Muller
P.O. Box 9300
6800 SB Arnhem
Tel. 085-664203
After October 10, 1995:
Tel. 026-3664203

B i b l i o

Peddling Prosperity

'To cheat or not to cheat' zou een mooie ondertitel bij dit pseudowetenschappelijke werk zijn, want het handelt over economen die hun vak serieus nemen, professoren, en mensen die zich als econoom voordoen, entrepreneurs. Kenmerkend voor laatstgenoemden is dat ze zich wellicht ooit hebben bekwaamd in de economie, maar zich van deze theoretische ballast onttrekken in hun verdere loopbaan. Entrepreneurs hebben de eigenschap zich veelvuldig in het openbaar als deskundige te laten gelden met goed in het gehoor liggende verklaringen voor allerlei economische problemen.

De professoren echter zijn geenszins gecharmeerd van de avances van de entrepreneurs op hun vakgebied. Ze bedrijven immers volgens hen natte vinger-economie die niet is gebaseerd op enige gestaafde theorie. Professoren moeten het doen met de vaak abstracte, moeilijk toegankelijke economische theorie die niet altijd een hapklare oplossing biedt voor maatschappelijke problemen. Politici neigen dus eerder naar entrepreneurs te luisteren dan naar professoren.

Op amuse wijze veegt Krugman de vloer aan met personen die zijns inziens de kwalificatie entrepreneur of 'crank' verdienen. Zo spreekt hij minzaam over ene Laffer (aha, beste lezers: de Laffercurve!) die tijdens dinertjes tezamen met Robert Bartley de ene economische stroming na de andere omver werpt: 'There [tijdens het diner] it was that he [Bartley] and Laffer discovered that Keynesian economics was logically inconsistent - an insight that eluded Paul Samuelson and a few thousand other people over the course of hundreds of academic conferences. (...) And the results of these deep thoughts over dinner were for the most part published - surprise - on the editorial page of The Wall Street Journal, or in Kristols Public Interest'.

Op bovenstaande wijze veegt Krugman de vloer aan met de popi-economen. Het zijn echter geen loze kreten die Krugman uit. Hij gaat in z'n boek systematisch de meest bekende economische stromingen af (Keynesianisme, Monetarisme, Aanbodeconomie, etc.) en opent daarbinnen de aanval op de aanwezige entrepreneurs. Als Europeaan weet je soms niet over welke personen hij het heeft, omdat zijn kritiek zich beperkt tot entrepreneurs uit de Verenigde Staten.

Om het boek te kunnen lezen hoef je niet meer dan basiskennis te bezitten over macro-economie, want Krugman licht eerst de stroming helder toe en oefent daarna z'n kritiek uit. Hij heeft met *Peddling Prosperity* een boek voor een breed publiek geschreven speciaal voor hen die altijd een kritische blik hebben gehad op economische heil- en onheilpleiters.

(Hans Lingeman)

**Krugman, P.R.,
Peddling Prosperity,
Economic sense and nonsense in the age of diminished expectations, 1995, Norton,
ISBN: 0-393-31292-5**

The discipline of market leaders

Wat is de kracht van een bedrijf als Hewlett Packard en waarom is een Casio-calculator goedkoper dan een pak Cornflakes van Kellogg's? The discipline of market leaders is een zoveelste variatie op het thema 'ondernemerschap in de huidige turbulente economische omgeving'. Het boek is geschreven door twee business-strategen, Michael Treacy en Fred Wiersema, en is gebaseerd op een vijfjarig onderzoek onder bedrijven naar succesfactoren in het zakenleven. De vraag wordt gesteld waarom het ene bedrijf het beter doet dan het andere en op welke wijze. De antwoorden die geboden worden zijn geen vervanging van het strategische doel maar dienen ter aanvulling hierop. Hoewel de boodschap is: 'no company can succeed today by trying to be all things to all people', wordt gewaarschuwd dit op te merken als betekende het: 'back to core'. Er moet wel gesegmenteerd en gespecialiseerd worden, maar slechts na de vraag gesteld te hebben waarin de onderneming wil uitmunten. Treacy en Wiersema onderscheiden hiertoe drie concepten:

1. the value proposition; de impliciete belofte die de onderneming heeft gemaakt aan de klant met betrekking tot waarden: prijs, kwaliteit, prestaties, gemak, etc.
2. the value-driven operating model; de combinatieset van operatingprocessen, bedrijfscultuur, marktstructuur, informatiesystemen, etc. die een onderneming tot haar beschikking heeft om aan de value proposition te kunnen voldoen.

3. value disciplines; welke combinatie van 1 en 2 is het meest geschikt voor jouw onderneming: operational excellence (aanbieden van 'middle of the market'-produkten tegen de beste prijs en het minste ongemak), product leadership (aanbieden van innovatieve produkten met betere prestaties) of customer intimacy (je niet meer richten op de hele markt, maar op specifieke klanten en hun specifieke wensen).

Volgens de auteurs is het zeer belangrijk voor een manager één van de drie disciplines te kiezen binnen het strategic business plan. Ze wijzen erop dat door hen vaak de gedachtenfout wordt gemaakt dat ze reeds in alle drie de 'disciplines' uitmunten. Dit zou dan een reden zijn geen actie te ondernemen, maar de drie zijn niet te combineren (zie p. 42). Ze vereisen alledrie een andere instelling van personeel en een andere indeling. Het boek is doorgespekt met praktijkvoorbeelden, maar er wordt de nodige vakjargon gebruikt. Dit maakt het boek minder leesbaar voor leken.

De auteurs hebben echter veel overtuiging in hun tekst gelegd en gaandeweg raak je als lezer steeds enthousiaster over hun kijk op populaire termen als back to core-business, segmentation en benchmarking.

(Hans Lingeman)

**Treacy, M. en Wiersema, F.,
The discipline of market leaders,
Addison Wesley 1995,
ISBN: 0-201-40648-9**

AGENDA

F A C

4 oktober

FEE: Uitreiking propaedeusebullen, opening Mahrinus Behrenszaal en uitreiking van de Prof. dr H.J. van der Schroeffprijs. Vanaf 15.00 uur in de centrale hal van gebouw E.

Sefa: Excursie naar Makro. Voor informatie: Sefa-balie of tel. 627 9653.

5 oktober

UvA: Opening van de landelijke Wetenschapsweek door minister Ritzen. Plaats en tijd: aula om 15.15 uur.

Sefa: Eerste van vijf lessen van WP 5.1-cursus. Voor informatie: Sefa-balie of tel. 627 9653.

8 oktober

FEE: Wetenschapsdag, onder andere op de FEE. Er zullen verscheidene interessante lezingen/college's door professoren en docenten gegeven worden. Nadere inlichtingen: Ellen Stoop, tel.: 525 4052/525 4327.

10 oktober

Panta Rhei: Themadag 'Informatietechnologie in de financiële wereld'. Tijd en plaats: zaal E0.20 13.00-17.00 uur. Meer informatie: kamer E0.06, 525 4154.

16 oktober

Panta Rhei: Internetcursus in zaal E0.16 van 19.00 tot 21.30. Meer informatie: kamer E0.06, 525 4154.

17 oktober

Sefa: Zaalvoetbaltoernooi. Voor informatie en inschrijving: Sefa-balie of tel. 627 9653.

Sefa: Feest in 'Roxy'. Kaartverkoop aan de Sefa-balie.

18 oktober

Linking Pin: Workshop 'Teambuilding'. Voor informatie: Sefa-balie of tel. 627 9653.

19 oktober

Triple A: Accountancydag. Voor informatie: Sefa-balie of tel. 627 9653.

23 oktober

Sefa: Excursie naar Hoogovens in IJmuiden. Voor informatie: Sefa-balie of tel. 627 9653.

30 oktober

Panta Rhei: Internetcursus. Zie 16 oktober.

1 november

Linking Pin: Management en Organisatiedag. Voor informatie: Sefa-balie of tel. 627 9653.

14 november

Linking Pin: Workshop 'De Consultancy Praktijk' met case-study. Voor informatie: Sefa-balie of tel. 627 9653.

30 november

'Time allocation and gender', eerste dag van de conferentie van het NWO-project 'Tijdsallocatie en sekse'. Plaats: zaal E0.20. Meer informatie: Kea Tijdens, tel.: 525 4347.

De eerstejaars bestormen nieuwsgierig de stands in hun ongebreidelde zucht naar kennis (foto: Kim van den Berg)

Essayprijs

Begin september is er weer een essayprijs toegevoegd aan het reeds aanzienlijke essayprijzen-areaal. Maar liefst vijftiendertighonderd gulden wordt er in totaal aan de drie beste essayisten uitgekeerd. Hij wordt vanaf nu jaarlijks uitgelooft door ARAG Rechtsbijstandverzekeraar en het doel is het stimuleren van de discussie en het denken over rechtshulp. Naast de geldprijzen krijgen de drie winnaars dan ook een nieuwe rechtspolis aangeboden. Een derugulerende overheid en een steeds uitgebreidere wetgeving zorgen voor meer onduidelijkheid; de vraag naar al dan niet gesubsidieerde rechtshulp neemt toe. ARAG wil met het thema 'veranderende rechtshulp in een veranderende samenleving' studenten aanzetten tot het geven van een bijdrage aan de discussie over de rechtsbijstand. Voor meer informatie over deze essayprijs kun je bij de Sefa (kamer E0.01) terecht. (R.S.)

Dr W.H. Buijter

Per 1 september j.l. is dr Willem Hendrik Buijter (1949) benoemd tot hoogleraar in de Macro-economie aan de FEE. Hij zal deze functie in deeltijd bekleden naast zijn functies van onder meer Professor of International Macroeconomics aan Cambridge University (UK) en consultant bij de Wereld Bank in Washington. Buijter behaalde in 1968 zijn propaedeuse aan de UvA, waarna hij verder studeerde aan Cambridge University en promoveerde aan Yale University (USA). Hij was professor aan onder meer Yale University, Princeton University, London School of Economics and Political Science en Cambridge University. Daarnaast vervulde hij vele consultancy-functies bij de Wereldbank en verrichte hij onderzoek bij het IMF. In zijn actuele onderzoek heeft Buijter veel aandacht voor internationale integratie op zowel economisch, monetair als politiek gebied. (R.S.)

NIEUWS

C. V. de Jager

Door Marriko van Lierop

Nieuw op de FEE

Maandag 4 september was het weer zover. Een nieuwe lichting studenten deed zijn intrede op de FEE. Na de eerdere kennismaking met de universiteit volgde nu die met de faculteit. Als vanouds werden de kersverse economen opgedeeld in P-groepen, die onder leiding van twee mentoren van de Sefa wegwijis werden gemaakt op het Roeterseiland. Op vrijdag 8 september vertrok een groot deel van hen vervolgens voor een nadere kennismaking naar het Haagse Ockenburg, waar het door de Sefa georganiseerde introductieweekend werd gehouden. Deze nieuwe locatie deed Heino vergeten, al bleef het wiskundecollege van Herman ten Napel natuurlijk op het programma staan. Behalve veel gefeest werd er ook veel aan sport gedaan, zelfs het verzamelen van handtekeningen voor Greenpe-

ace stond op de rol. Bovendien werden de propaedeuse-klienten door de jonge schrijver Ronald Giphart ingewijd in de wat duistere kanten van het studentenbestaan. Kortom, de nieuwe lichting is er klaar voor...(P.K.)

Opening Marinus Behrenszaal

Op woensdag 4 oktober a.s. wordt de buluitreikingszaal (E0.20) officieel geopend door een van de propaedeusestudenten. Zij hebben daarvoor namelijk hun propaedeusebul uitgereikt gekregen. De zaal wordt vernoemd naar Marinus Behrens (1894-1959), de eerste student die aan de FEE afstudeerde op 30 september 1925. Behrens is nog geruime tijd voorzitter geweest van de Kring van Amsterdamse Economen.

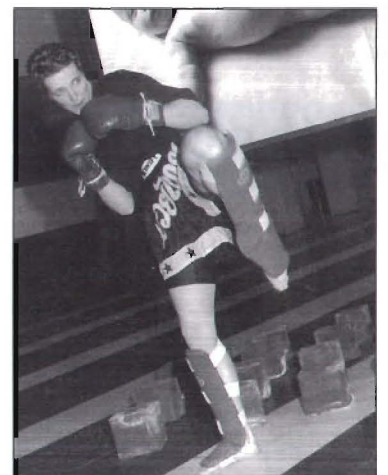
Na deze opening zal voor de vierde keer de Prof. dr H.J. van der Schroeffprijs voor de beste onder-

wijsprestatie worden uitgereikt. Hij zal worden toegekend aan die medewerker van de faculteit die het afgelopen jaar ten behoeve van het onderwijs een uitzonderlijke prestatie geleverd heeft. Dit wordt ondermeer beoordeeld aan de hand van docererkwaliteiten, didactische aanpak en het vermogen studenten te motiveren. Voordrachten worden ingewonnen via vakgroepvoorzitters, de wetenschappelijke staf, via studenten en op basis van onderwijsvaluaties.

De commissie 'Prof. dr van der Schroeffprijs' zal aan de hand van de voordrachten een oordeel vormen.

Na al deze plechtigheden zal een faculteitsborrel gehouden worden in de centrale hal. Voor deze borrel zijn tevens de geslaagde propaedeusestudenten en hun ouders uitgenodigd. (R.S.)

van de dag in de gang op de eerste verdieping van gebouw E bij het faculteitsbureau een insluiper betrapt. De man was bezig een tas te doorzoeken in de kamer van een medewerker. De man is ter plekke door kickbokster Susanne Geritsen vast-

gehouden, terwijl de meldkamer en de politie werden gealarmeerd. De politie constateerde dat de man in zijn tas een inbrekersuitrusting bij zich droeg. Hij heeft echter niets kunnen ontvreemden.

Insluiper betrapt

Op 4 september j.l. is aan het einde

Kennis in Beweging

Wijers wil slimmere werkgelegenheid

P. Kraan

Vlak voor de zomer, op 21 juni, publiceerde minister Hans Wijers van Economische Zaken samen met zijn collega's Ritzen van Onderwijs en Van Aartsen van Landbouw de nota Kennis in Beweging. Het is de uitwerking van een van de peilers waarop het werkgelegenheidsbeleid van het kabinet Kok rust, namelijk vergroting van de kennisintensiviteit van de Nederlandse economie. Een hoge kennisintensiteit is nodig omdat een land als Nederland kampt met relatief hoge produktiekosten. Om toch de concurrentie met andere landen op de wereldmarkt aan te kunnen, zullen Nederlandse bedrijven zich in toenemende mate door middel van kwaliteit moeten onderscheiden.

In augustus 1994 dook Hans Wijers volkomen onverwacht op in de politiek. De organisatieadviseur nam namens D66 zijn intrek op het departement van Economische Zaken aan de Haagse Bezuidenhoutseweg. Vanuit zijn vroegere functie moet Wijers al hebben geweten dat de uitgaven aan Research and Development (R & D) van het Nederlandse bedrijfsleven de laatste jaren sterk zijn achtergebleven bij die in andere Westerse landen. In zijn nieuwe baan kreeg hij de gelegenheid iets te gaan doen aan deze technologische achterstand, die Nederland onder zijn voorgangers De Korte en Andriessen had opgelopen.

Het Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology (Merit) deed het afgelopen jaar voor Wijers onderzoek naar de precieze omvang van de achterstand op het gebied van R & D. Het rapport van de onderzoekers van de Rijksuniversiteit Limburg ligt ten grondslag aan de nota Kennis in Beweging, over kennis en kunde in de Nederlandse economie.

Zorgwekkend

Het Nederlandse bedrijfsleven geeft jaarlijks zo'n 6,5 miljard gulden uit aan onderzoek en ontwikkeling. Dat is nog geen procent van het bruto binnenlands produkt (bbp). Een percentage dat flink achterblijft bij het gemiddelde van de 25 landen van de OECD, dat 1,6 procent bedraagt. Nederland zou dus jaarlijks 2,5 miljard extra uitgaven aan R & D moeten doen om weer aansluiting te vinden bij de rest van de OECD. Om aansluiting te vinden bij technologische koplopers als de VS, Duitsland, Japan, Zweden en Zwitserland zou jaarlijks zelfs 5 miljard extra in R & D moeten worden gestoken. Deze landen geven immers tegen de twee procent van hun bbp uit aan onderzoek naar nieuwe technologieën.

Het Merit-rapport noemt de stand van zaken 'bijzonder zorgwekkend'. Nederland loopt namelijk niet alleen achter bij veel andere landen in Europa, maar ook tal van Aziati-

sche staten laten ons de hielen zien. Hongkong, Singapore, Taiwan en Zuid-Korea geven al jaren beduidend meer uit aan technologie dan Nederland doet.

Het Nederlandse bedrijfsleven geeft dus al geheel te weinig uit aan R & D. Maar er is ook iets mis met de verdeling van de uitgaven. Zo geven vijftig bedrijven negentig procent van het totale onderzoeksgeld uit. Dat impliceert dat het midden- en kleinbedrijf in Nederland over het algemeen technologische ontwikkeling laat voor wat het is. In 1988 deden nog 6600 bedrijven iets aan R & D tegenover 4300 in 1992, een afname van maar liefst 35 procent. Zestig procent van de totale uitgaven wordt gedaan door Akzo Nobel, DSM, Philips, Shell en Unilever. Dat geeft

Den Haag wilde niets meer van industriebeleid weten

niet alleen nog duidelijker aan hoezeer R & D in Nederland geconcentreerd plaatsvindt, het is helaas ook zo dat deze vijf multinationals steeds meer onderzoek naar het buitenland verplaatsen. Tenslotte is het zo, dat juist in die sectoren waar Nederland qua R & D nog goed meekomt (de chemie, de petrochemie en de levensmiddelenindustrie), de groeicijfers niet bepaald hoog zijn. De groeicijfers zijn wel hoog in de sectoren waar veel van nieuwe technologie gebruik wordt gemaakt (computers, elektronica, farmacie, instrumenten en vliegtuigen), maar juist daar blijft Nederland sterk achter wat betreft R & D.

RSV-debacle

Na het debacle rondom de ondergang van het RSV-concern, die uiteindelijk in 1984 uitmondde in een voor veel ophef zorgende parlementaire enquête, werd het woord industriepolitiek geschrapt in de woordenboe-

ken van politiek Den Haag. Dat bleef groten-deels zo tot het aantreden van het paarse kabinet, en ook Hans Wijers begon zijn loopbaan als minister met het verder snijden in de uitgaven voor technologiebeleid. Maar met de nieuwe nota lijkt de D66'er een nieuwe koers in te hebben geslagen.

Hij constateert namelijk dat juist een open economie als de Nederlandse zeer gevoelig is voor de globalisering van de industrie. Wijers acht het in die omstandigheden nagenoeg

kleinere bedrijven steeds meer een rol speelt bij het bepalen van de vestigingsplaats van grotere bedrijven.

Drie doelen

Om daar iets aan te doen stelt Wijers in zijn nota een aantal maatregelen voor, die ertoe moeten leiden dat drie doelen bereikt worden: de algemene voorwaarden voor innovatie versterken, de samenwerking tussen vragers en aanbieders van kennis verbeteren en

zinloos nog te willen concurreren op prijs, door middel van bijvoorbeeld loonmatiging. Het ligt eerder voor de hand steeds meer te gaan concurreren met kennis. Kennis is echter al lang niet meer slechts aanwezig in de landen van de OECD. Ook veel Zuidoost-Aziatische landen zijn hard bezig hun producten en productieprocessen steeds kennisintensiever te maken. Technologie is steeds meer internationaal verspreid en dus kan tegenwoordig ook werk dat een grote hoeveelheid kennis vereist worden verplaatst naar landen met lagere loonkosten.

Midden- en kleinbedrijf

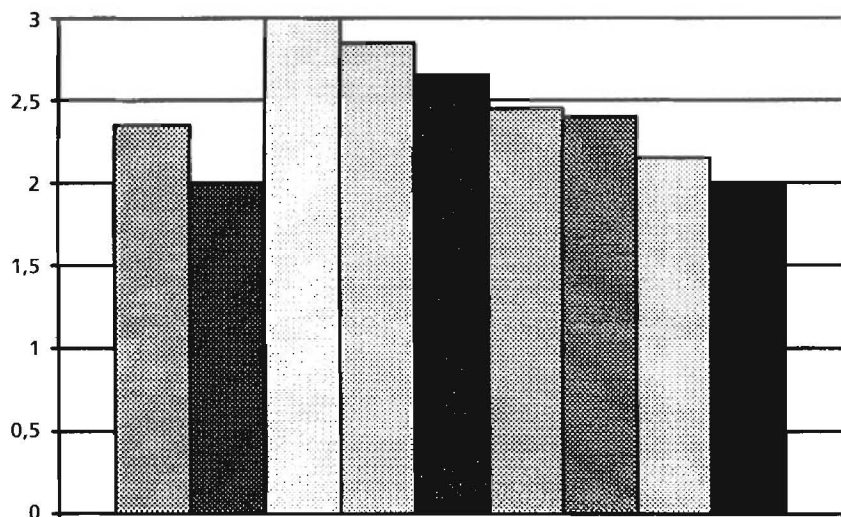
De concurrentiekracht van grote ondernemingen in een land wordt onder die omstandigheden steeds meer afhankelijk van het functioneren van het midden- en kleinbedrijf in zo'n land. Juist dat midden- en kleinbedrijf zal zich daarom in de visie van Wijers moeten ontwikkelen van jobber naar co-maker. Dat houdt in dat toeleveranciers niet langer loonbedrijven dienen te zijn die eenvoudige onderdelen leveren (jobbers), maar gespecialiseerde fabrikanten van deelproducten voor hun opdrachtgevers (co-makers). Wijers tekent daarbij aan dat de performance van

veelbelovende technologieën stimuleren.

Er is ten eerste sprake van een aantal fiscale maatregelen ter stimulering van R & D. Daarnaast krijgt het bedrijfsleven meer invloed op het onderzoek van publieke kennisinstellingen, met name TNO. Er komen ook een aantal nieuwe technologische topinstituten (TTI's). Van de komst van de elektronische snelweg verwacht Wijers bijzonder veel heil voor het dichtbekabelde Nederland, reden om dit financieel verder te stimuleren. Dat gebeurt ook met milieutechniek en een aantal andere sectoren.

Alle goede bedoelingen ten spijt blijven ook na het verschijnen van Kennis in Beweging de Nederlandse overheidsuitgaven aan R & D achter bij die in vergelijkbare landen. Weliswaar niet zo dramatisch als die van de industrie zelf, maar toch. Juist de overheid zou met een wezenlijke verhoging van de technologie-uitgaven een positief signaal af kunnen geven naar het bedrijfsleven. Dat het kabinet dit slechts in geringe mate doet is jammer. Al blijft het natuurlijk zo, dat het uiteindelijk de industrie zelf is die bepaald hoe innovatief ze is.

Paul Kraan is zesdejaars student fiscale economie en oud-redacteur.

Totale uitgaven aan R&D in % van BBP in 1993 (Vlnr. OECD, EU, Zweden, Japan, VS, Duitsland, Frankrijk, GB, Nederland)

Vervolg van pagina 17

Ofschoon de adverteerders dus eigenlijk zelf aan de wieg hebben gestaan van de nieuwe situatie op het gebied van TV in Nederland, worden ze er op dit moment niet beter van. Werden ze vroeger geplaagd door de vraag óf ze nog wel ruimte op TV konden bemachtigen, tegenwoordig is de vraag welke stations in hemsnaam ingeschakeld moeten worden om de doelgroep te bereiken. Doelgroepspecifieke planning van commercials rondom programma's die door de doelgroep goed bekeken worden, lijkt een oplossing te zijn, maar er zijn nu eenmaal genoeg adverteerders die gewoon de massa willen bereiken.

Om tegemoet te komen aan de onzekerheid die veel adverteerders op dit moment hebben, bieden de TV-stations steeds meer verschillende reclameblokken aan, op steeds meer wisselende tijdstippen. Daardoor wordt de irritatie bij de kijker echter steeds groter, omdat die op de meest onverwachte momenten geconfronteerd wordt met reclameboodschappen zonder dat hij zich daarop kan voorbereiden.

Vertrouwen

Daardoor is de positie van het medium televisie in het mediastrategische gedeelte van het marketingplan bij veel adverteerders ter discussie komen te staan. Niet iedereen heeft meer het absolute vertrouwen in de kracht van het medium TV en men wijkt steeds vaker uit naar mediatypen als buitenreclame, de bekende billboards en affiches in bushokjes, of dagbladen. Toch is TV nog steeds een mediatype dat in veel gevallen de drager van de publiekscampagne hoort te zijn, zeker bij producten die de Nederlandse bevolking aan moeten spreken. Met behulp van geavanceerde onderzoeken is het kijkgedrag van de doelgroepen nauwkeurig te volgen, waaraan het uitzendschema van de commercials in de meeste gevallen aangepast kan worden.

Nederland mag dan misschien wel te klein zijn voor 12 TV-stations, een campagne op TV is voor een adverteerder nog steeds een uitstekende manier om een breed bereik en een hoge contactfrequentie onder de Nederlandse bevolking te halen. Het is voor een adverteerder in de nieuwe situatie echter wel een stuk moeilijker geworden om een goede en kostenefficiënte TV-campagne te plannen. Tegenwoordig moet bij iedere campagne het kwalitatieve format van de TV-zender nauwkeurig bekeken en afgezet worden tegen de kijkcijfers die onlangs gerealiseerd zijn. Aan de hand daarvan wordt pas de definitieve planning vastgesteld. Zomaar het invullen van een aanvraagformulier van de STER en maar afwachten hoe het uitzendschema eruit komt te zien, is er niet meer bij. Daar hebben de adverteerders tenslotte zelf voor gezorgd.

Drs. D.H.A. Koenen is werkzaam bij Schreiner & Van Bokkel Media Services. Dit artikel is geschreven op persoonlijke titel.

De kleur van vrijheid.

Eeuwenoud en vijf jaar jong.

Een kleurrijk verleden en een veelbelovende toekomst.
Breed in disciplines en diep in specialismen.

Niets en alles. Niets voor mensen die geen keuzes durven te maken. Alles voor de academicus die dat wel durft. Die aanpakt, kansen grijpt of ze zelf creëert. Die zoekt naar een onbegrensde en inspirerende ruimte om zich te ontplooien.

Die bijna of pas afgestudeerde academicus vraagt bij Koninklijke PTT Nederland NV een sollicitatieformulier aan of belt voor meer informatie: 06-0142.

KPN. De uitdaging.

Maatschappelijk verantwoord?

Stel je voor dat je na de universiteit moet verantwoorden tegenover een commissie van wijze mannen en vrouwen. De commissievoorzitter (CV): 'Dus u heeft een wetenschappelijke opleiding gevolgd, doctorandus Jansen?'

J: 'Ik heb de universiteit met goed gevolg afgelegd, ja!'

CV: 'Wat heeft u zoal geleerd?'

J: 'Ik heb geleerd hoe ik een studieboek zo moet lezen dat ik een tentamen haal en ik heb leren presenteren voor 'n kritisch publiek.'

CV: 'Heeft u ook uw intelligentie gebruikt?'

J: 'Ik heb moeten nadenken...'

CV: 'U begrijpt me niet; ik bedoel of u in een creatief proces bent betrokken... Heeft u een bijdrage aan de wetenschap geleverd?'

J: 'U bedoelt... Echt nadenken? Peinzen...?'

CV: 'Is het potentieel aan kennis dat zich in de universiteit bevindt toegankelijk gemaakt, bent u daarin betrokken geraakt?'

J: '...'

CV: 'Ik zie dat u nogal uiteenlopende cijfers heeft gehaald... Bent u slechts bij vlagen briljant... Hoe zit dat, meneer

Jansen?'

J: 'Dat is simpel: bij het ene vak haal je een hoog cijfer door een pil uit je kop te leren; bij het andere vak haal je amper een zes als je niet precies antwoordt wat de docent wil horen. De cijferlijst is daarom als graadmeter volstrekt waardevol als je niet weet welke afzonderlijke criteria erachter schuilgaan...'

Natuurlijk zijn er ook docenten die wel een wetenschappelijk verantwoord niveau bereiken in hun colleges, maar wordt er door de overige docenten wel genoeg nagedacht over wat de universiteit z'n meerwaarde geeft. Een boek uit je hoofd leren kun je immers ook thuis doen. Het instituut heeft echter een heel andere inhoud: de wetenschappelijke vorming van studenten is daar één van. Studenten moeten daaraan ook meewerken en sommigen van hen missen elke bevoegdheid. Dit is echter geen excuus om slecht onderwijs te leveren. Op universiteiten is een 'bolwerk' van informatie voorhanden waarmee weinig interdisciplinairs wordt gedaan: neem kennis van het werk van biologen, fysici, taalwetenschappers, wiskundigen, statistici, chemici, bestuurskundigen, informatici, muzikwetenschappers enzovoort!

Ben je op de hoogte van de laatst ontwikkelde technieken op de universiteit? Je zit er immers bovenop. Waarom ben je dan gaan studeren... (Hans Lingeman)

Periodiek van de Sefa (Studievereniging Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie aan de Universiteit van Amsterdam), mede uitgegeven door de Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie aan de Universiteit van Amsterdam

Redactie/Medewerkers

Robert Scheerder (hoofdredacteur)
Merijn Rengers
Jessica du Marchie Sarvaas
Rodrigo Altamirano
Carl van Schagen
Ib Waterreus
Olav Velthuis
Bas Smit (opmaak)
Hidde van Melle (opmaak)
Hans Lingeman (fotograaf)
Edwin Peek
Douwe Douwes

Deadline

Aanleveren artikelen nummer 210 vóór 16 oktober en voor de agenda 25 oktober

Adreswijzigingen

Studentenadministratie,
Binnengasthuisstraat 9 1012 ZA Amsterdam

Voor reacties, brieven en open sollicitaties is de redactie bereikbaar op:

Roetersstraat 11 kamer 0.05 (E3)
1018 WB Amsterdam
Tel. 020 - 525 4297 Fax. 622.7882

Ingezonden brieven, artikelen en studierapportages kunnen worden ingekort.

Voorpagina

Singapore Skyline

Oplage

4000

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar.
Opdrachten schriftelijk t.a.v. acquireur Sefa,
Peter Obdeijn, tel. 5254024.

Advertenties in dit nummer van:

Akzo
ABN AMRO Bank
ING Bank
KPN
KPMG Klynveld
Rabobank
Unilever
Shell
DSM

Zet - en drukwerk

Printvisie BV

Sefa-bestuur

Lisette van Breugel (voorzitter)
Paul Kraan (vice-voorzitter)
Wessel Haaxman (secretaris)
Fons Pommée (1e penningmeester)
Misha Vink (2e penningmeester)
Peter Obdeijn (comm. zaken)
Marieke Blom (interne zaken)

COUNTRY MANAGER

AUTOMATISERINGSTRAINEE

MANAGEMENTTRINEE ING GROEP

BELEGGINGSANALIST

PROJECT MANAGER

ACTUARIS

ACCOUNTMANAGER AVIATION LEASE

ACCOUNTMANAGEMENT TRAINEE

TRAINEE BUITENLAND

INSPECTEUR NATIONALE-NEDERLANDEN

MARKETING MANAGER

REGIOMANAGER BUITENDIENST RVS

ACCOUNTMANAGER CORPORATE FINANCE

Aan ruimte geen gebrek...

ASSETMANAGER

Je wilt aan de slag in de financiële dienstverlening, maar zoekt de ruimte om je eigen weg te kiezen? Dan is een veelzijdig concern als ING Groep de plaats voor jou om je ambities waar te maken. We bieden je immers alle ruimte. Afwisseling is het sleutelwoord. Concreet: ING Groep biedt jonge, startende academici specifieke functies, traineeships bij een aantal bedrijfs-onderdelen en het management-traineeship ING Groep. Kortom, een stimulerende werkomgeving. Voor alle trajecten geldt dat je uiteindelijk door kunt groeien

naar een (specialistische) managementfunctie. Ben je (bijna) afgestudeerd, ondernemend, prestatiegericht, analytisch vaardig en heb je affiniteit met de financiële dienstverlening, dan kun je schrijven: ING Groep, Werving & Begeleiding Academici, DS 05.01, t.a.v. de heer drs. J.J. Douwes, postbus 810, 1000 AV Amsterdam.

ING GROEP